

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KAHRAMANMARAŞ İLİ GÖKSUN İLÇESİNDE
MEYVE YETİŞTİREN İŞLETMELERİN ÇİFTLİK
MUHASEBE VERİ AĞI SİSTEMİNE GÖRE
SINIFLANDIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

FATMATÜL ZEHRA YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2021

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KAHRAMANMARAŞ İLİ GÖKSUN İLÇESİNDE
MEYVE YETİŞTİREN İŞLETMELERİN ÇİFTLİK
MUHASEBE VERİ AĞI SİSTEMİNE GÖRE
SINIFLANDIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

FATMATÜL ZEHRA YILDIZ

Bu tez,
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS
derecesi için hazırlanmıştır.

KAHRAMANMARAŞ 2021

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Fatmatül Zehra YILDIZ

Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Proje No: 2018 / 5-2YLS

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

**KAHRAMANMARAŞ İLİ GÖKSUN İLÇESİNDE MEYVE YETİŞTİREN
İŞLETMELERİN ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI SİSTEMİNE GÖRE
SINIFLANDIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

FATMATÜL ZEHRA YILDIZ

ÖZET

Çalışmanın amacı, Kahramanmaraş ili Göksun İlçesindeki tarım işletmelerinin çiftlik muhasebe veri ağı sistemine göre sınıflandırılmasını ve büyüklüklerinin belirlenmesini ortaya koymaktır. Çalışmanın ana materyalini tabakalı örnekleme yöntemine göre belirlenen, Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde faaliyet gösteren işletmeler ile 2019 yılında yapılan yüz yüze anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Anket sayısı %5 hata payı ve %99 güven aralığı içerisinde tabakalı örnekleme yöntemine göre 87 olarak belirlenmiştir. İşletme düzeyinde veriler ÇMVA sistemine göre hesaplanıp analiz edilip yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre araştırma bölgesindeki seçilen işletmelerin 3 işletme tipinde olduğu tespit edilmiştir. Bu işletmeler, “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”, “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipleridir. İncelenen işletmelerin %12.65’inin işletme tipinin “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, %11.49’unun “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” ve %75.86’sının ise bahçe bitkileri yetiştiriciliği işletme tipinde yer aldığı saptanmıştır. ÇMVA unsurlarına göre araştırılan işletmelerin TL şeklinde baz alınan standart çıktısı “AB para birimi olan Euro’ya çevrildikten sonra 1 ekonomik büyüklük ünite değeri olan 1.200 Euro’ya bölünerek” araştırma sahası içerisinde bulunan işletmelerin “ekonomik büyüklük sınıfları” belirlenmiştir. Araştırmada incelenen işletmelerin çoğunluğunu çok küçük işletmelerin oluşturduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen işletme tipleri toplam çıktı, brüt işletme karı, işletme net katma değeri ve işletme aile geliri kriterleri açısından değerlendirilmiştir. Toplam çıktı “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tipinde 34.829 TL olarak belirlenmiştir. İncelenen işletme tipleri arasında en fazla toplam çıktıya sahip olan işletme tipinin “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletmeleri olduğu ve bu işletme tipini “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme tipinin takip ettiği tespit edilmiştir. En fazla brüt işletme karına sahip olan işletme tipinin 25.551 TL ile uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği işletmeleri olduğu saptanmıştır. ÇMVA’nın bölgede daha etkin tanıtım çalışmalarının yapılması ve çiftçilere bu konuda detaylı olarak bakanlık tarafından bilgilendirme yapılması önem arz etmektedir. Aksi halde ÇMVA hakkında yanlış tutum ve bilgi yetersizliği nedeniyle bu sistem uygulama alanı olarak yeterli imkânı bulamayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA), Meyvecilik, Kahramanmaraş

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Aralık / 2020

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY

Sayfa sayısı: 43

**CLASSIFICATION AND EVALUATION OF ENTERPRISES GROWING FRUITS
IN THE GOKSUN DISTRICT OF KAHRAMANMARAS PROVINCE
ACCORDING TO THE FARM ACCOUNTANCY DATA NETWORK**

M. Sc. THESIS

FATMATÜL ZEHRA YILDIZ

ABSTRACT

The aim of the study is to reveal the classification and size of the agricultural enterprises in Göksun District of Kahramanmaraş province according to the farm accounting data network system. The main material of the study is the data obtained from face-to-face surveys conducted in 2019 with enterprises operating in Kahramanmaraş province Göksun, determined according to the stratified sampling method. The number of questionnaires was determined to be 87 according to the stratified sampling method within a 5% margin of error and 99% confidence interval. The firm level data were calculated, analyzed and interpreted according to the FADN system. According to the findings obtained, it has been determined that the enterprises selected in the research area have 3 enterprise types. These enterprises are "specialized field crop cultivation", "mixed crop and livestock breeding", "specialized garden crop cultivation". It was determined that the business type of 12.65% of the enterprises examined was "specialized field crop cultivation", 11.49% "mixed crop and animal breeding" and 75.86% was the enterprise type of horticultural crop cultivation. The standard output of the enterprises researched according to the elements of the FADN was "converted to the EU currency unit Euro, then divided into 1 economic size unit value of 1.200 Euro" and the "economic size classes" of the enterprises in the research area were determined. It was concluded that most of the enterprises examined in the study were very small enterprises. The types of enterprises examined were evaluated in terms of total output, gross operating profit, enterprise net added value and family income of the enterprise. Total output was determined as 34.829 TL in the "specialized field crop cultivation" enterprise type. Among the analyzed enterprise types, it has been determined that the enterprise type with the highest total output is "specialized field crops cultivation", followed by the "mixed crop and livestock breeding" enterprise type. It has been determined that the enterprise type with the highest gross operating profit is specialized field crops cultivation enterprises with 25.551 TL. It is important to carry out more effective promotional activities of the FADN in the region and to inform the farmers in detail by the ministry. Otherwise, this system will not be able to find sufficient opportunities as a field of application due to the wrong attitude and insufficient knowledge about the FADN.

Keywords: Farm Accounting Data Network (ÇMVA), Fruit growing, Kahramanmaraş

University of KahramanmaraşSütçü İmam

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economics, December/2020

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mücahit PAKSOY

Page Numbers: 43

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım çalışmamın her aşamasında sağladığı her türlü imkan ve katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY'a, bölüm başkanımız sayın Prof. Dr. Cuma AKBAY'a, bilgi ve birikimlerinden yararlandığım Prof. Dr. Yusuf ÇELİK'e, anket çalışmalarım boyunca yardım ve desteğini esirgemeyen Ziraat Yüksek Mühendisi Mustafa YILMAZ ağabeyime ve bütün süreç boyunca desteğini her daim hissettiğim sevgili arkadaşım Seda GÜRÜN'e teşekkürlerimi borç bilirim. Aileme, kardeşlerime ve ağabeyim Mustafa Tahir YILDIZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak umudu, masumiyeti, temizliği ve güzel günlerin hep ufukta yanı başımızda olduğunu bana tekrar hatırlatan yeğenim Azra YILDIZ'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Önemi.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı	3
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	4
3. Materyal ve Yöntem.....	12
3.1. Materyal.....	12
3.2.Yöntem	12
3.2.1. Örnek İşletmelerin Seçiminde Uygulanan Yöntem.....	12
3.2.2. İşletme tiplerinin Gelir ve Gider Hesaplarının Belirlenmesinde Uygulanan Yöntem.....	13
3.2.3. Hayvan Ünitesi Katsayıları.....	14
3.2.4. İşletmelerin Brüt İşletme Karı Hesap Yöntemi.....	14
3.2.5. İşletmelerin İşletme Net Katma Değeri Hesap Yöntemi.....	14
3.2.6. İşletme Tiplerinin Belirlenmesinde Uygulanan Yöntem.....	15
4. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	16
4.1. Kahramanmaraş İli Göksun İlçesi	16
5. BULGULAR VE TARTIŞMA	19
5.1.İşletmelerin İşletme Tiplerinin Belirlenmesi.....	19
5.2.İşletmelerin Ekonomik Büyüklük Sınıflarının Belirlenmesi	19
5.3.İşletmelerde Demografik Yapı.....	21
5.4.İşletmelerde Nüfus Varlığı.....	21
5.5.İşletmelerdeki Nüfusun Eğitim Durumu.....	22
5.6.İşletmelerin Arazi Varlığı Ve Tasarruf Durumu.....	24

5.7. İşletmelerde Bitkisel Ürün Deseni.....	25
5.7.1.İşletmelerde Yetiştirilen Ürünler.....	25
5.8. İşletmelerin Bitkisel Üretim Değeri.....	26
5.9. İşletmelerin Özel Masrafları.....	27
5.9.1.İşletmelerin Bitkisel Üretimde Ürünler İtibariyle Özel Masrafları	27
5.10.İşletmelerin Hayvan Varlığı.....	28
5.11.İşletmelerin Hayvansal Üretim Değeri.....	30
5.12.İşletmelerin Hayvansal Üretimde Özel Masrafları.....	31
5.13. İşletmelerin Toplam Özel Masrafları.....	31
5.14.İşletmelerin Üretim Boyutu İle İlgili Özellikleri.....	32
5.14.1.İşletmelerin Toplam Çıktısı.....	32
5.14.3.İşletmelerin Brüt İşletme Karı.....	33
5.14.4.İşletmelerin Net Katma Değeri.....	34
5.14.5. İşletmelerin İşletme Aile Geliri.....	34
 6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	36
 KAYNAKLAR.....	40
 ÖZGEÇMİŞ.....	43

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine Göre Tarım İşletmelerinin Gelir ve Gider Hesapları.....	13
Şekil 2. Kahramanmaraş ili Göksun ilçesi Haritası.....	16

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Çizelge 1. Büyükbaş Hayvan Birimine Çevrilmede Kullanılan Katsayılar.....	14
Çizelge 2. Anket Yapılacak İşletmelerin Sayısının Tabakalara Göre Dağılımı.....	14
Çizelge 3. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Tarım Alanları Dağılımı (da).....	17
Çizelge 4. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş).....	18
Çizelge 5. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş).....	17
Çizelge 6. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Hayvansal Üretimi (ton).....	18
Çizelge 7. İşletmelerin işletme tipine göre dağılımı.....	19
Çizelge 8. İncelenen İşletmelerin Ekonomik Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılımının Gösterilmesi.....	20
Çizelge 9. İncelenen İşletmelerin Ekonomik Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılımı.....	20
Çizelge 10. İşletmelerde Nüfus Varlığı.....	22
Çizelge 11. İşletmelerdeki Nüfusun Eğitim Durumu.....	24
Çizelge 12. İşletmelerde Arazi Varlığı Ve Tasarruf Durumu.....	25
Çizelge 13. İşletmelerde Bitkisel Ürün Deseni (ha).....	26
Çizelge 14. İşletmelerin Bitkisel Üretim Değeri (TL).....	27
Çizelge 15. İşletmelerin Bitkisel Üretimdeki Özel Masrafları (TL).....	28
Çizelge 16. İşletmelerin Hayvan Varlığı (baş).....	29
Çizelge 17. İşletmelerin Hayvan Varlığı (HÜ).....	30
Çizelge 18. İşletmelerin Hayvansal Üretim Değeri (TL)	30
Çizelge 19. İşletmelerde Hayvansal Üretimdeki Özel Masrafları (TL).....	31
Çizelge 20. İşletmelerin Toplam Özel Masrafları (TL).....	32
Çizelge 21. İşletmelerin Toplam Çıktısı (TL).....	33
Çizelge 22. İşletmelerin Brüt İşletme Karı (TL).....	34
Çizelge 23. İşletmelerin Net Katma Değeri (TL).....	34
Çizelge 24. İşletmelerin İşletme Aile Geliri (TL).....	35

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: AB
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ÇMVA	: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemi
GSÜD	: Gayrı Safi Üretim Değeri
TÇ	: Toplam Çıktı
TL	: Türk lirası
FADN	: Farm Accountancy Data Network
EBÜ	: Ekonomik Büyüklük Ünitesi
BBHB	: Büyük Baş Hayvan Birimi
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
ha	: Hektar
da	: Dekar
OTP	: Ortak Tarım Politikası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ESU	:European Size Unit

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Geçmişten günümüze kadar insanoğlu beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için tabiattan yararlanmıştır. Dünyada insanlar var olduğu günden itibaren doğa ile ilişkisini her daim üst düzeyde tutmuş ve gün geçtikçe bu bağınyı güçlendirmiştir. Dünya nüfusunun hayatını idame ettirebilmesinde tarım sektörünün fonksiyonel bir rolü vardır. Savaşlar, ağır ekonomik buhranlar, kıtlık gibi nedenler tarımsal üretimden elde edilecek verimi maksimum miktara çıkarma ihtiyacını doğurmuştur.

Benzer iklim özelliklerine sahip olan bölgelerde üretilenden daha fazla ürün çeşitliliği olması ve bu bölgelerde karlı işletme tiplerinin bilinmemesinden ötürü etkili tarım politikaları geliştirilememekte ve mevcut kaynaklar genellikle istenilen düzeyde kullanılamamaktadır. Nitekim bu süreçte insanlar verimi en üst düzeye çıkarmak için bazı politikalar geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. Bu politikaların başında Avrupa Birliği'nin 1962 yılında ortaya koyduğu Ortak Tarım Politikası (OTP) gelmektedir. Bu politika ile tarımsal verimin artırılıp sürdürülebilirliğinin sağlanması, tarımla uğraşanlara adaletli bir hayat sağlanması, tüketicilere kaliteli ve ucuz fiyattan ürün temin edilmesi amaçlanmıştır.

Ortak tarım politikasının oluşturulmasından sonra Avrupa Birliğine üye ülkeler tarımsal veri sistemlerine sahip olmakla beraber, üye ülkelerin işletmelerini karşılaştırmak için aynı düzeye sahip bir uygulamanın oluşturulması amacıyla Avrupa tarımsal muhasebe veri ağıнын (FADN) ilk kez 1965 tarihinde 79/65 sayılı düzenleme ile gündeme gelmiştir. FADN'ın veri kaynağını belirli kriterlere göre seçilmiş işletmelerden alınan mikro ekonomik veriler oluşturmaktadır (Keskin, 2004). FADN ile kaynakların etkin kullanılması, bölgelerin ihtiyacına yönelik en etkili tarım politikasının geliştirilmesi, karı maksimize eden işletme tiplerinin ve ürünlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. FADN uygulamasının esasını bölgedeki işletmelerin yetkinlikleri üzerine tiplere ayrılması, ekonomik büyüklük ünitesine göre büyüklüğünün belirlenmesi ve işletmelerde karı maksimize edecek ürünün ortaya koyulması oluşturmaktadır. Bölgeye göre işletmelerin sınıflara ayrılarak verimleri ve karlarının karşılaştırılması bu politikanın sürdürülebilirliği ve devamlılığı için önemli bir olgudur. Tarımsal ürünlerin kaynak kullanımında ve birbirleri ile olan etkileşimlerinde; rekabet, bağılı, yardımcı ve tamamlayıcılık ilişkileri söz konusu olmaktadır. Bu nedenle ürünler arası rekabet durumu açısından en makul veya en karlı işletme tipinin ve nispi veya mutlak üstünlüğe sahip olan ürünlerin işletme dahilinde

belirlenmesi, bölgelerde üretim faktörlerinin etkin ve sürdürülebilir kullanımı açısından önemli bir konudur (Çelik, 2017).

Türkiye; coğrafi konumu, iklimi, topografyası ile dünyada önemli bir konuma sahiptir. Tarım faaliyetleri; ülke nüfusunun beslenmesi, ülke ekonomisinin kalkınması, tarıma dayalı sanayiye hammadde temin etmesi açısından stratejik bir role sahiptir. İleriki yıllarda tarımda kalite, verim ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için doğru stratejik politikaların belirlenmesi tarım sektörünün faal olarak çalışmalarına devam etmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin tarım konusunda hemen bir anda çözülemeyecek alt yapı sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların uzun vadede giderilmesi için bazı politikalara ihtiyacı vardır.

Türkiye'de bitkisel ve hayvansal üretim yaygın olarak yapılmasına rağmen maalesef maliyet düşürücü bir etken olan muhasebe kayıtları tutulmamaktadır. Türkiye Avrupa Birliği'ne tam üye olmak için başvuruda bulunmuştur ve tarım konusunda da muhasebe kayıtlarının tutulması artık çok önemli bir konu haline gelmiştir. Avrupa birliği ülkelerinde tarım faaliyetlerinin gelişmesi, izlenmesi, sürdürülmesi için FADN sistemi uygulanmaktadır. Bu sistem sayesinde çiftçilerin muhasebe verileri elde edilmektedir.

Türkiye'nin de Avrupa Birliği'nin tarım standartlarına ulaşabilmesi amacıyla FADN sisteminin karşılığı olan Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) uygulaması hayata geçirilmiştir. 22.1.2009 tarihli 27118 sayılı yönetmelikle Resmi Gazetede yayınlanarak; "Tarımsal işletmelerin yıllık gelirlerinin tespit edilmesi, ekonomik analizlerinin yapılması, tarım sektörü ve tarımsal ürün pazarlarındaki durumun değerlendirilmesi amacıyla; işletmelerden yapısal, fizikî ve malî nitelikte veri ve bilgilerin toplanmasına imkân sağlayan, Avrupa Birliği uygulamaları ile uyumlu bir veri ağı sisteminin, ulusal ihtiyaçlar da göz önünde bulundurularak kurulmasını sağlamaktır" ifadesiyle çiftlik muhasebe veri ağı sistemi kurulmuştur (Anonim, 2018a).

ÇMVA sistemi ile Türk tarımının Avrupa tarımı ile aynı konuma, aynı devamlılığa ve sürdürülebilirliğe sahip olması amaçlanmaktadır. Bu ve bunun benzeri uygulamalar Türkiye'nin gelişmişlik düzeyini, sosyal ve ekonomik kalkınmasını, ülkeler arası statüsünü artıracığı için önem taşımaktadır. Türkiye'de ÇMVA sisteminin ilk uygulamasına belirli örneklemeye göre seçilen Kırıkkale merkez ve ilçelerinde 27 tarım işletmesinde sözleşme imzalanarak uygulanmaya başlanmıştır (Anonim, 2018b).

Kahramanmaraş ilinde ÇMVA sistemi 2017 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Kahramanmaraş ülke tarım ekonomisinde önemli bir paya sahiptir ve Türkiye tarım sektöründe en az diğer iller kadar söz sahibidir. Bu çalışma neticesinde Kahramanmaraş ili

Göksun ilçesinde meyve yetiştiren işletmelerin ekonomik büyüklüğünün belirlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İşletmelerin tarımsal üretimde kullandıkları maliyetlerin belirli bir düzen halinde kaydedilmesinin gerekliliği ve çiftçilerin uygulama hakkında görüş ve düşüncelerinin ortaya koyulması açısından bu çalışma literatürdeki yerini alacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı; Kahramanmaraş ili Göksun İlçesindeki işletmelerin ÇMVA sistemine göre sınıflandırılmasını ve büyüklüklerinin belirlenmesini saha çalışması ile ortaya koymaktır. Bu temel amacın yanında çalışmanın diğer amaçları şu şekildedir;

- Araştırma alanı olan bölgedeki meyve üreticilerinin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek.
- İşletmelerin büyüklüklerinin üretimden pazarlamaya kadar geçen tüm aşamalarda karşılaştırılmalarını sağlamak ve ekonomik büyüklüğün kaynak kullanımına etkilerini belirlemek.
- İşletmelerin çiftlik muhasebe veri ağı ile ilgili tutum ve düşüncelerini belirlemek.
- Maliyet ve pazarlamada işletme büyüklüğünün etkisini ortaya koymak.
- İşletme büyüklüğüne paralel olarak gelişen sorunlara çözüm önerisi geliştirmek.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

ÇMVA ile ilgili yerel ve ulusal bazda birçok çalışma bulunmaktadır. Sistemin tanımlanması ve işletmeler bazında uygulanabilirliğinin belirlenip değerlendirilmesi çalışmalarının amacını ortaya koymaktadır. Araştırmalardan oluşan literatür özetleri aşağıda verilmiştir.

Altınkol (2006), çalışmasında Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına dair FADN'ın incelenmesini ve araştırılmasını amaçlamıştır. Derleme olarak yaptığı araştırmasında FADN sistemini, 1965 yılında kanuni düzenlemeleri yapıp üye ülkelerin çiftlikleri ile ilgili verileri toplattıran, işleyen ve çıktı halinde kullanılmasını sağlayan bir Avrupa Birliği organizasyonu olarak tanımlamıştır. Bu nedenle, FADN sisteminin amaçlarından birinin tarımın kayıt altına alınması olduğunu, sistemin kendi içerisinde bir organizasyon şeması ve prensiplerinin olduğunu belirtmiştir. Sistemin uygulanmasında bazı zorluklar ortaya çıktığını ve bu zorlukların başında verilere doğru olarak ve zamanında ulaşamamanın geldiğini bildirmiştir. Verilere ulaşamamanın nedenlerini ise; gönüllük prensibi, tarımın kayıt altına alınmaması ve sistem içerisindeki aktörlerin gerekli eğitim düzeyinde olmadığı şeklinde sıralamıştır. Bu sorunların çözülmesi için çalışanların gerekli eğitime tabi tutulmasını ve tarımsal verilerin kayıt altına alınmasının gerektiğini belirtmiştir. Araştırma sonucunda FADN sisteminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, sistem elemanları ve sistemin çevresi arasındaki koordinasyon sorununun ortadan kaldırılabilmesi gerektiğini belirtmiştir. FADN sisteminin Türkiye'de uygulanmasının çok güç olduğunu ve bunun en büyük nedeninin; ülkemizde, FADN sisteminin ihtiyacı olan, tarım ile ilgili bilgilerin ve verilerin olmaması olduğunu belirtmiştir. Bu sorunun gerekli düzenlemeler ile belli bir süre sonra aşıldığında bile, FADN sisteminin gönüllülük prensibine dahil olması sebebiyle sistemin uygulanmasında en büyük engel olarak ortaya çıkacağını belirtmiştir. Sistemin Türkiye'de uygulanmasının çok güç olmasının nedenlerinden bir diğerinin ise yetişmiş eleman eksikliği olduğu sonucuna varmıştır.

Kıral ve ark. (2006), çalışmalarında, Avrupa Birliği FADN sistemini çeşitli yönleriyle ele alarak, Türkiye'nin AB'ne uyum sürecinde Çiftçi Kayıt Sistemi ve ona benzeyen uygulamaların FADN dahilinde değerlendirilmesini ve FADN sisteminin uygulanabilirliğini açıklamayı amaçlamışlardır. "AB OTP'da, karar alma ve politika oluşturmada, üye ülkelerin tarım işletmeleri ile ilgili ekonomik ve mali verilerin ortak bir veri tabanı üzerinden kayıt altına alınması ve birbirine uyumlaştırılması ve değerlendirilmesi amacıyla 1965 yılında 79/65 sayılı Konsey Tüzüğü ile FADN oluşturulduğunu" belirtmişlerdir. FADN'ın tarım işletmelerinin yıllık faaliyet ve etkinlik

sonuçlarının OTP 'nin tarım işletmelerine olan etki ve yansımalarını ölçüm ve değerlendirilmesine olanak ve imkan sağlayan oluşum olduğunu bildirmişlerdir. Sonuç olarak Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, FADN sistemi içerisine dahil olmasının mutlak bir son olmasına rağmen, bu dönemde yapılan çalışma ve araştırmaların yeterli miktarda olduğunun söylenemeyeceği ve bu nedenle, öncelik amaç olarak FADN sisteminin ortaya çıkarılmasını ve Türkiye'de uygulanabilmesi için gerek olan alt yapı ve tekniğin oluşturulmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Külekçi (2006), çalışmasında Erzurum İlindeki hayvancılık işletmelerinin AB FADN sistemine göre ekonomik büyüklüklerini tespit etmeyi ve işletme tiplerini belirlemeyi amaçlamıştır. Erzurum ilinin hayvancılığın yoğun ve aktif olarak yapıldığı 3 ilçesinde yüz yüze yaptığı 121 anketten elde ettiği veriler çalışmasının amacını oluşturmuştur. İşletmeleri ekonomik büyüklüklerine göre sınıflandırarak 5 gruba göre ayırmıştır. Araştırma sonucunda hayvancılık işletmelerinin %46,28'i 1. Grup (<2 ESU), %28,10'u 2.grup (2-4 ESU), %14,05'i 3.grup (4-6 ESU), %6,61'i 4.grup (6-8 ESU) ve %4,96'sı 5.grup (8-12 ESU) işletme sınıfında yer aldığını belirlemiştir. FADN'a uyum konusunda Türkiye'de araştırmaların yapılmakta olduğunu ve bu çalışma ve araştırmaların yeterli görülmemesini ve özellikle tarım işletmelerinin alt yapısını ve karını maksimize eden işletme tiplerine yönelmesinin gerekliliğini belirtmiştir.

Nazlı (2006), çalışmasında Avrupa Birliği FADN Sistemi dahilinde Türkiye'de Çiftçi Kayıt Sisteminin (ÇKS) incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmacı çalışmada konuyla ilgili en fazla ve en güncel bilgileri internet ortamında bulabileceği için internetten ve diğer yabancı kaynaklardan elde ettiği bilgileri Türkçeye çevirerek çalışmasının materyalini oluşturmuştur. Ayrıca üniversitelerden, Avrupa Birliğinden, Devlet Planlama Teşkilatından (DPT) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi kurumların bu konuda daha önce yapmış oldukları çalışmalar ve araştırmalardan da yararlanmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'de tarımsal üretimde maliyet giderlerinin muhasebe kaydının tutulmadığını belirtmiştir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olsun veya olmayışta tarımsal faaliyet ve gelişmelerin sürecini ve değişimini takip edebilmesi, bölgesel ve ülkesel düzeyde tarım politikasına rol model oluşturması amacıyla, tarım işletmelerinin ekonomik yapılarını ortaya çıkaracak ve işletmelerin analiz ve muhasebesini sağlayacak FADN benzeri bir ağa ihtiyaç duyulduğunu tespit etmiştir. FADN sisteminin uygulanması sürecinde yazılı ve görsel basından yararlanılmasını, konunun sürekli ve aktif olarak gündemde tutulmasını, halkın bilgilendirilmesini ve tanıtıcı etkinliklere hız verilmesinin gerekliliği de araştırmacının önerileri arasındadır.

Şahin (2006), çalışmasında Türkiye’de tarımsal yapının Avrupa Birliği sürecindeki durumunun tespiti ve müktesebatın kabul edilmesiyle beraber geçirebileceği muhtemel dönüşümü ve değişimi incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla ilk kısımda Avrupa Birliği müktesebatı ve tarım dışı ulusal çıkarlara değinmiştir ve konuya bütün olarak yaklaşılmasının gerekliliğini ve önemini belirtmiştir. İkinci kısımda tarım konusuna değinerek, OTP’nin Türkiye bakımından kazanç ve kayıplara ortam oluşturacağını savunan farklı bakış açılarını değerlendirmiştir. Üçüncü kısımda ise, tarımsal üretim için vazgeçilmez bir parametre olan emeğin bu bağlamda geçirebileceği dönüşüm ve değişimlere yer vermiştir. Türkiye ve AB tarım yapılarını değerlendirip konuya farklı açıdan bakan birçok görüşe yer vermiştir.

Aslan (2008), çalışmasında ÇMVA uygulamalarında örneklem seçimini ve Türkiye’deki tarımsal yapıda uygulanabilirliğini araştırmayı amaçlamıştır. ÇMVA’nın kuruluşu ile ilgili bilgiler vermiş ve tanımını yapmıştır. Araştırmasının sonucunda Türk tarımının çok parçalı olduğunu ve bu sorunun çözülürse örnekleme seçiminin, uygulanabilirliğinin ve sürdürülebilirliğinin daha kolay olacağını belirtmiştir.

Erol (2008), çalışmasında Konya ili Çumra ilçesinde mısır üreten tarımsal işletmelerin FADN’a göre ekonomik büyüklüklerini tespit etmeyi ve başarı ölçütlerini karşılaştırmayı amaçlamıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için araştırma alanında 2007 yılında mısır üretimi yapan 67 tarım işletmesi ile anket yapmıştır. Elde ettiği verilerde işletmelerde yetiştirilen bitkisel ürünler içerisinde standart brüt kar açısından dane mısırın 2.sırada yer aldığını belirtmiştir. Araştırmacı incelediği işletmelerde AB-FADN sistemine göre 4 farklı büyüklük grubu tespit etmiştir. Bu tespitine göre işletmelerin %14,92 'si çok küçük (0-<4 ESU), %14.92'si küçük (4-<8 ESU), %28.36'sı orta küçük (8-<16 ESU), %41.79'unun ise orta büyük işletme grubunda (16-<40 ESU) yer aldığı sonucuna varmıştır. Türkiye’de FADN sisteminin düzenli bir şekilde uygulanabilmesi için birtakım düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye’de FADN sisteminin uygulamaya başlanmasından evvel veri sağlaması konusunda tarım işletmelerinin geliştirilmesi ve bilgilendirilmesinin yapılmasının gerektiğini tespit etmiştir. Araştırma sonucunda bu sistemin oluşturulmasının sadece AB'ye uyumluluk bakımından değil genellikle uygulanan ve uygulanacak olan tarım politikalarına yön vermek, geliştirmek, tarımsal yapının genel durum ve özelliklerini ortaya koymak, yapılan akademik çalışmalara ve literatüre kaynak olması açısından bu sistemin doğru ve güvenilir veri ihtiyacını karşılayabileceğini önermiştir.

Nazlı (2008), çalışmasında Türkiye'nin AB'ye katılım süreci, ortak tarım politikası ve ÇMVA hakkında açıklamalar ve bilgilendirmeler yapmıştır. Araştırmasının sonucunda sistemin uzmanlık ve mali kaynak gerektirdiğini ve Türkiye'nin ÇMVA sistemini uygulaması ve hayata geçirmesi için öncelikle ÇMVA konusunda kanunsal zeminin hazırlanması gerektiğini, her bir birimin görev tanımlarının belirlenmesinin, sistemin uygulama koşulları ve verilerin gizli kalacağı konusunda ve ayrıca vergilendirmeye yönelik herhangi bir uygulama olmadığı konularında çiftçilerin bilinçlendirilmelerinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Ovalı (2009), çalışmasında OTP'yi işleyiş ve düzenine faydada bulunarak alınan kararların etkinlik ve düzenini sağlayan FADN'ı araştırarak Türkiye'nin OTP ve FADN ile uyum süreç ve durumunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmasında ilk olarak ulusal ve genel bazda tarım sektörünü araştırmış, daha sonra OTP ve FADN'ın işleyiş ve teşkilatı hakkında bilgiler vermiştir. Türkiye'nin OTP ve FADN sistemine uyumu ve dahiliyeti için ortada olan gelişmeleri ve ardından yapılması gerekenleri analiz edip değerlendirmiştir. Çalışmasında AB'ye uyum dahilinde Türkiye'de başlayan çalışma ve araştırmaların hızlanarak ve aktif olarak devam etmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Bu kapsamda tarımsal kurum ve işleyişinin tekrar yapılanması, tarımsal birlikteliğin ilerletilmesi ve devamlılığının sağlanması, mevzuatın AB'ye uyumunun sağlanması ve düzeltmelerinin yapılmasının gerekliliği sonucuna varmıştır. Ayrıca Türkiye'de OTP'nin etkinliğinin oluşturulabilmesi açısından ihtiyaç duyulan tarımsal verilerin yüksek düzeyde kullanılabilmesi bakımından FADN sisteminin son derece önem taşıdığını ve gerekliliğini belirtmiştir.

Acar ve ark. (2010), çalışmalarında tarımın yapısı ve geleceği hakkında bilgiler vermişlerdir. Halen devam etmekte olan ve küresel bazda tüm dünyada etkili olan ekonomik krizin etkisiyle ülkelerde korumacı tavır ve yaklaşımların yükselmiş olduğunu bildirmişlerdir. Ekonomik ve sosyolojik değişim ve gelişim açısından Türkiye'nin halletmesi gereken belli başlı problemleri arasında tarım sektörü ile ilgili sorunların yer aldığını belirtmişlerdir. Çalışmalarında, yüksek tarımsal istihdam, düşük verimlilik ve düşük karlılık, tarımsal işletmelerinin dar ve çok parçalı olması gibi sorunlara sebep olan tarım politikalarını ve uygulamalarını eleştirel tutum ve yaklaşımla değerlendirmişlerdir. Araştırmalarının sonucunda tarımsal atılımlar konusunda güvenli davranılması gerektiğini; bu süreçte geleneksel, kısa vadeli uygulama ve politikalarda ısrar etmenin nihai sonucunun, Türkiye'nin küresel sisteme uyum ve toplumsal değişim ve gelişim konusunda diğer ülkelere nazaran daha yavaş ilerleyeceği sonucuna varıldığını bildirmişlerdir.

Çelik ve ark. (2010), çalışmalarında Konya ilinde Avrupa Birliği FADN sistemi bilgileri kapsamında havuç üretimi yapan tarım işletmelerinin “ekonomik büyüklük sınıfları”nı belirleyerek, “ekonomik büyüklük sınıfları” dahilinde yıllık üretim ve faaliyet sonuçlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarının, havuç üretimi yapan işletmelerle yaptıkları 70 adet anket ile esas materyalini oluşturmuşlardır. Araştırmalarından elde ettikleri sonuçlara göre, işletmelerin “ekonomik büyüklük sınıfları” itibariyle ortalama büyüklüklerinin 5.8 - 220.8 ESU değeri arasında değişmekte olduğunu tespit etmişlerdir. İnceledikleri işletmelerde, yıllık faaliyet sonuçlarına paralel olarak ekonomik büyüklük sınıflarına göre yüksek miktarda bir artış oranının olduğunu tespit etmişlerdir. İnceledikleri işletmelerde değerlendirmelerine göre “ekonomik büyüklük sınıfları” itibariyle, brüt işletme gelirinin 10.883,16 TL ile 451.248,41 TL arasında, işletme net katma değerinin 8.658,16 TL ile 437.453,82 TL arasında, net işletme aile gelirinin ise 3.208,16 TL ile 251.075,88 TL arasında “ekonomik büyüklük sınıfları” ile doğru orantıda artış gösterdiğini hesaplamışlardır. FADN sistemi ile ilgili Türkiye’de yeteri kadar araştırma bulunmadığını ve bu sistemin metodolojik ve teorik olarak öğrenilip uygulanması, yeterli düzeyde çalışma ve araştırma yapılması bakımından farklı bölgelerde, yöntemin ve sistemin oluşturulmasına dair çalışmaların yapılmasının gerekmekte olduğu önerisinde bulunmuşlardır.

Emre (2010), çalışmasında Isparta’da elma yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin FADN’a göre “ekonomik büyüklük sınıfları”nı belirlemek ve “ekonomik büyüklük sınıfları” dahilinde standart faaliyet sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. 71 elma üreten işletme ile yaptığı ve basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlediği anketler sonucunda elde ettiği veriler çalışmasının ana materyalini oluşturmuştur. İncelediği işletmelerin ortalama ekonomik büyüklüklerinin 2.39 ile 53.39 ESU değeri arasında olduğunu belirtmiştir. İncelediği işletmelerde ekonomik büyüklük sınıflarında brüt işletme karının 4.847,83 TL ile 104.423,92 TL arasında bir değişim gösterdiğini tespit etmiştir. Araştırma sonucunda incelenen işletmelerde “ekonomik büyüklük sınıfları”na paralel olarak karlılığın arttığını hesaplamıştır. Araştırmacı değişik alanlarda FADN ve benzeri sistemlerin artırılmasının sonucunda uygulamanın Türkiye’de yayılmasını ve benimsenmesinin daha kolay olacağını önermektedir.

Keskin ve ark. (2010), çalışmalarında Türkiye’nin tam üyelik sürecinde bulunduğu AB ile çeşitli alanlarda uyum sağlanmasına yönelik çabalarının sürdüğünden bahsetmişlerdir. Türkiye’yi AB’ne uyum konusunda en fazla zorlayacak alanların başında ise gerek nüfus baskısı gerekse sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı tarımın geldiğini belirtmişlerdir.

OTP'nin önderliğinde Avrupa Birliği'ne üye olan bütün ülkeler kendilerine ait tarımsal yapı ve işleyişlerine uygun veri sistemlerinin bulunması sonucunda işletmelerin veri oranlarının karşılaştırılması amacıyla aynı düzeyde olan verilerin oluşturulmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Bunların nedeniyle uygulanmaya başlanan FADN'nın ilk kez 1965 tarihinde 79/65 sayılı bir yönerge ile ortaya çıktığını bildirmişlerdir. Şu ana kadar belli başlı değişikliklerle uygulaması devam eden FADN'ın kaynağının belirli bir büyüklükteki işletmelerden alınan mikro ekonomik veri ve bilgilerin oluşturduğunu açıklamışlardır. Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda istekli bir ülke olan Türkiye'nin FADN gibi bir sisteme sahip olması ve kullanımının yaygınlaşması ilerde AB'ye tam üye olduğunda olumlu sonuçlar elde edeceği konusunda avantaj olacağı sonucuna varmışlardır. **Çelik (2012)**, çalışmasında AB üye ülkelerinde uygulanmakta olan ve Türkiye'de pilot olarak uygulamaları başlanmış olan FADN muhasebe sistemine göre 'standart sonuçlar'ın hesaplanma yöntemini incelemeyi amaçlamıştır. FADN ile ilgili yerli ve yabancı araştırmalar ile sistemin resmi internet sitesindeki veriler çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Bu sistemin kendine ait hesaplama yöntemlerinin olduğunu belirtmiştir. Kaynakların etkin kullanılması amacıyla gelişmiş ülkelerde bütün alanlarda makro ve mikro muhasebe kayıtlarının tutulduğunu ve bu kayıtların ilerde yapılacak olan politikalara yön vereceğini belirtmiştir. Türkiye ile gelişmiş ülkelerin karşılaştırıldığını ve bunun sonucunda işletmelerin faaliyet sonuçlarının ortaya konulacağı sistemli bir veri tabanının eksikliğini olduğunu, bu sistemin gerekliliğini ve aciliyetini ortaya koymuştur. FADN sisteminin karmaşık bir yapıya sahip olmasının bu sistemin anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini etkilediği için çiftçiler tarafından kullanılmasının çok zor olduğunu belirtmiştir. Pilot olarak başlatılan bu sistem ile ilgili yeterince çalışma ve araştırmanın bulunmamakta olduğunu ifade etmiştir. Sistemin uygulanabilmesi ve kanıksanması için farklı bölgelerde çalışma ve saha araştırmalarının yapılmasını önermiştir.

Yıldırım Korkmaz (2014), çalışmasında Tokat İlinde meyve üretimi gerçekleştiren işletmelerinin FADN'a göre "ekonomik büyüklük sınıfları"nı belirlemek ve üretim döneminde ortaya çıkan masrafları başarı kriterlerine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. 81 adet tarım işletmesi ile yaptığı anketlerden elde ettiği veriler çalışmasının materyalini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, incelediği tarım işletmelerinin "AB sınıflandırmasına göre" 5 farklı "ekonomik büyüklük" grubunda olduklarını tespit etmiştir. Sonuç olarak işletmelerin %30.86'sının 2-4 ESU, %30.86'sının 4-8 ESU, %24.70'inin 8-16 ESU, %11.11'inin 16-40 ESU, %2.47'sinin 40-100 ESU büyüklük grubunda olduklarını belirlemiştir. Çalışmasında ÇMVA sisteminin Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 2007

yılından beri sorumluluk ve dahilinde olup sistemin kurulmasına yönelik çalışmaların sürdüğünü belirtmiştir. Araştırmasında Türkiye'nin AB' ye tam üye olmasında kararlı ve azimli bir aday ülke olduğunu ve verilerin kaydının tutulup gerektiği zamanda kullanılması ile ilgili çalışmaların yapılmasının gerekliliğini ve bu sistemin tüm Türkiye'de işletmelerde kullanılmasının zorunluluk haline getirilmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Aktürk ve ark. (2016), çalışmalarında iki farklı muhasebe sistemini (Laur ve Fadn) karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Bu iki sistemi, tarımsal işletmelerin maliyet ve gelir kalemlerini sınıflandırmak için kullanmışlar ve hesaplama yöntemlerini karşılaştırmışlardır. Seçtikleri çalışmalarda yapılan araştırma serileri ile topladıkları anket verileri çalışmalarının ana materyalini oluşturmuştur. Araştırmalarının sonuçlarında sistem maliyetlerinin, amortisman maliyetleri ve dış maliyetler olarak sınıflandırıldığını, FADN sisteminde brüt ticari işletme karının net katma değer ve aile karının başarı kriteri olarak kabul edildiğini belirtmişlerdir.

Çelik ve ark. (2016), çalışmalarında, Konya ilinde değişik birleşim birimlerinde üretimde bulunan işletme tiplerinin kar unsuru açısından analizini yapmayı amaçlamışlardır. 396 tarım işletmesi ile yaptıkları anket sonucunda ulaştıkları veriler çalışmalarının ana materyalini oluşturmuştur. "İşletme tiplerinin belirlenmesinde FADN metoduna göre tanımlanan 9 genel işletme tipini" örnek almışlardır. Çalışma sahalarında 6 işletme tipi belirlemişlerdir. İnceledikleri işletmelerin %75.51'inin "uzmanlaşmış tarla bitkileri yetiştiriciliği", %9.60'ının "karışık bitkisel ve hayvansal üretim işletmeleri", %8.59'unun "uzun ömürlü bitki yetiştiriciliği (meyvecilik)", %3.03'ünün "uzmanlaşmış bahçe ürünleri yetiştiriciliği (sebze)", %2.53'ünün "uzmanlaşmış mera hayvancılığı (büyük ve küçükbaş hayvancılık)", %0.76'sının ise "karışık bitkisel üretim işletmeleri" tipinde yer aldığını tespit etmişlerdir. İşletme tiplerine göre işletmelerin gayrisafi hasılasını, brüt karını, tarımsal gelir ve net kar unsurlarını karşılaştırdıklarında en yüksek başarı kriterine sahip olan işletme tipinin "uzmanlaşmış bahçe ürünleri (sebzecilik)" ve "uzun ömürlü bitki yetiştiriciliği (meyvecilik)" işletme tipleri olduğunu belirlemişlerdir.

Çelik (2017), çalışmasında AB ortak tarım politikası hakkında bilgiler vermiş, çiftlik muhasebe veri ağı sistemi hakkında detaylı bir bilgilendirme yapmıştır. Çiftlik muhasebe veri ağının gerekliliğinden bahsetmiş ve kitabının bu konuda yapılacak olan çalışmalara kaynaklık edeceğini belirtmiştir.

Saner ve ark. (2017), çalışmalarında Türkiye'de son yıllarda işletmelerin, bakanlık tarafından çiftçi kayıt sistemi ile kayıt altına alındığını, AB'de uygulanan FADN sisteminin Türkiye'de ÇMVA sistemi olarak faaliyete başlandığını bildirmişlerdir.

Araştırma sahası olan EÜZF Çiftliği'nin büyük ölçekli bir yapısının olduğu ve ürün çeşitliliğinin fazla olduğu göz önüne alındığında bu yapının ekonomik verilerinin kaydedilmesinin sürekliliği açısından böyle bir sistem oluşturulmasının bölgedeki başka işletmelere örnek teşkil edeceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda belirledikleri 16 adet bitkisel ürün için 2013-2014 üretim yılı verilerini baz alarak brüt kârı hesaplamışlardır. Ekonomik büyüklüğü 201.17 ESU değeri olarak hesaplamışlardır ve bu işletmenin çok büyük işletme kategorisine girdiğini tespit etmişlerdir. Araştırmalarının sonuçlarından işletmelerde muhasebe kayıtlarının düzenli ve devamlı olarak tutulmasının, ürün çeşidine, karı maksimize eden ürün dallarının seçimine ve değerlendirmesine son derece faydalı olacağı sonucuna varmışlardır. Yetiştirilen ürünlerin maliyetinin ve kar oranının daha kolay hesaplanacağını belirtmişlerdir. Bu hesaplamalardan sonra işletme sahibinin gerçek maliyetleri bileceğini ve daha doğru kararlar alarak bu sistemi daha kolay benimseyeceğini savunmuşlardır.

Kanat (2019), çalışmasında ÇMVA sistemini kullanarak Orta Anadolu Tarım Havzasında işletmeleri başarı unsurlarına göre, her bir işletme tiplerinin rekabet üstünlüklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmasının materyalini, 292 tarım işletmesinden tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen anketlerden elde ettiği veriler oluşturmuştur. Araştırma sonucunda bölgedeki işletmelerin 4 işletme tipinde olduğunu belirlemiştir. Bunların “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, “uzmanlaşmış hayvan yetiştiriciliği”, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” ve “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipleri olduğunu ortaya koymuştur. İşletme tiplerini FADN sisteminin hesaplamasına göre ”brüt kar”, “işletme net katma değeri” ve ”net işletme aile geliri” gibi unsurlar tarafından karşılaştırmıştır. İşletmeleri “mutlak ve nispi kar” açısından analiz edip rekabet üstünlüklerini belirlediğinde ise “uzmanlaşmış tarla bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinde en çok buğdayın, “uzmanlaşmış hayvan yetiştiriciliği” işletme tipinde en çok arpanın, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme tipinde en çok buğdayın, “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinde ise en çok arpanın, daha sonra buğdayın rekabet üstünlüğünün olduğunu saptamıştır. ÇMVA sisteminin aşamalı olarak tüm bölgeye ardından ülkeye yayılmasının ürünlerin rekabet üstünlüğüne etki edeceğini savunmuştur.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.Materyal

Çalışmanın temel materyalini Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde faaliyet gösteren meyve yetiştiren işletmeler ile yapılan yüz yüze anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Anketlere 2019 yılının Ocak ayında başlanmış olup Ağustos ayında tamamlanmıştır. Elde edilen veriler 2018 yılının faaliyet dönemine ait olup daha önce yapılan çalışmalardan da (araştırma, inceleme, ilgili istatistiki veriler olarak) faydalanılmıştır.

3.2.Yöntem

3.2.1.Örnek İşletmelerin Seçiminde Uygulanan Yöntem

Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde faaliyet gösteren tüm meyve işletmecileri ile görüşmenin zaman ve bütçe açısından mümkün olmayacağı için çalışma sahasında belirlenen işletmelerle yüz yüze anket yapılmasına karar verilmiştir. Göksun ilçesinin iklimi, yetiştirilen ürünler, uygulanan tarım tekniği ve işletmelerin yapısal özellikleri dikkate alınarak Göksun Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü uzmanları ile gerekli görüşmeler ve diyaloglar kurulduktan sonra tabakalı örnekleme yöntemine göre anket yapılacak işletmeler belirlenmiştir. Araştırmada meyve yetiştiren işletmelerin yıllık faaliyet sonuçları “işletme tipleri” ve “ekonomik büyüklüklerinin” ortaya konulması hedeflenmiştir. Ana popülasyonda örnekleme yapılırken meyve işletmelerinin tip ve ekonomik büyüklüğü bilinmediği için başta gelen unsurun arazi varlığı olduğu kabul edilerek arazi faktörü sonucunda örnekleme yapılmasına karar verilmiştir.

Örnek sayısının belirlenmesinde alttaki formülden yararlanılmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{[\sum (NhSh)]^2}{N^2 D^2 + \sum [Nh(Sh)^2]}$$

n=örnek sayısı

Nh= h.tabakadaki işletme sayısını

Sh= h.tabakanın standart sapması

N= işletme sayısını

D= d/z

d= ortalamadan izin verilen hata payını

Z= hata oranına göre Z değerini ifade eder.

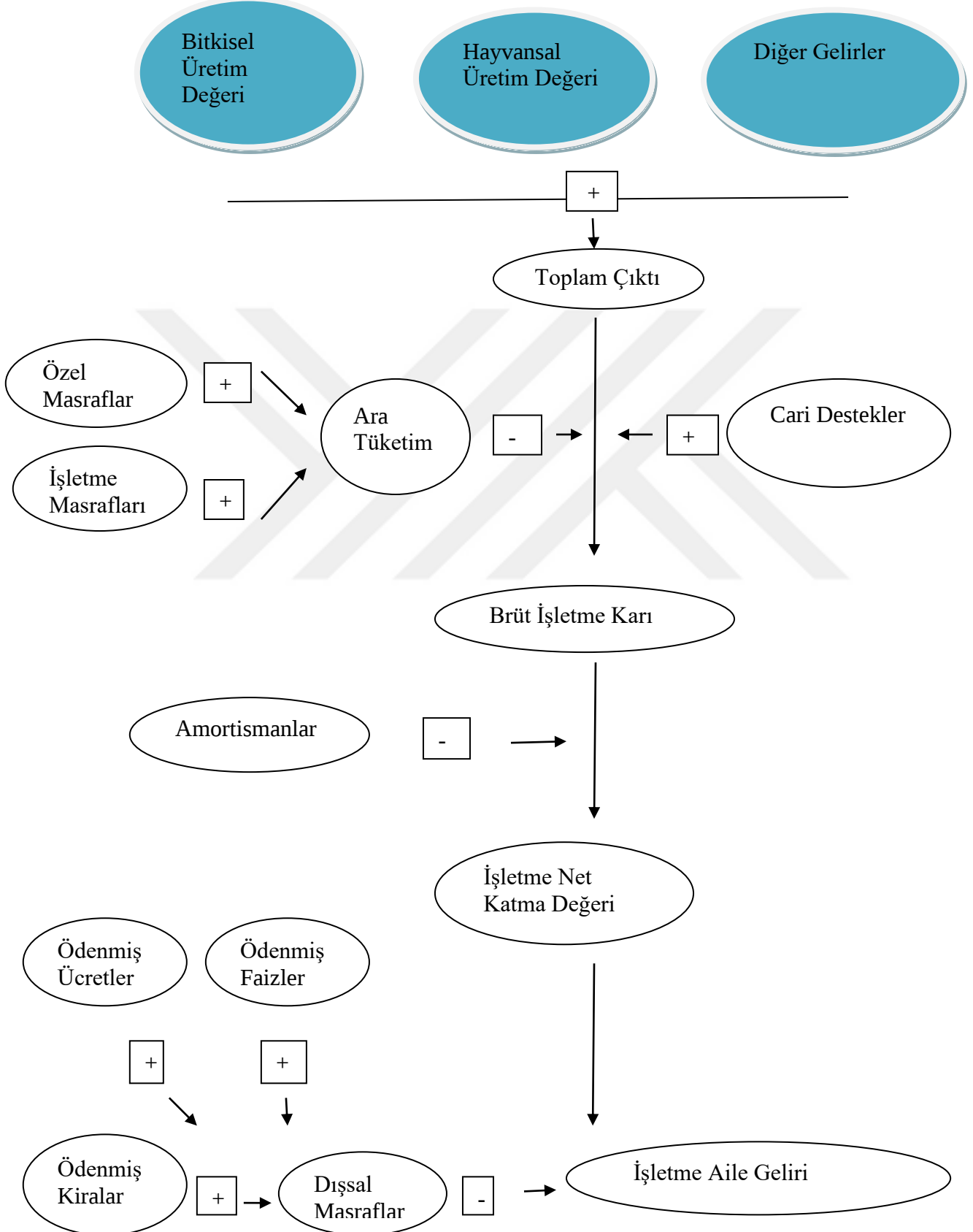
Popülasyon %5 hata payı ve %99 güven sınırları içerisinde oluşturulmuştur.

*Örnek hacminin tabakalara dağıtılmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$n = NhSh \times n / \sum NhSh$$

3.2.2. İşletme Tiplerinin Gelir ve Gider Hesaplarının Belirlenmesinde Uygulanan Yöntem

Şekil 1. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine Göre Tarım İşletmelerinin Gelir ve Gider Hesapları (Çelik,2017)

3.2.3. Hayvan Ünitesi Katsayıları

Araştırmada hayvan varlığı hayvan ünitesine (HÜ) dönüştürülerek bulunmuştur.

Çizelge 1. Büyükbaş Hayvan Birimine Çevrilmede Kullanılan Katsayılar

Hayvan Cinsi	Katsayı
İnek	0,5
Buzağı	0,2
Dana	0,8
Düve	0,5
Koyun	0,1
Keçi	0,1
Tavuk	0,014

Kaynak: Çelik, 2017

3.2.4. İşletmelerin Brüt İşletme Karı Hesap Yöntemi

Brüt işletme karı; toplam çıktıdan ara tüketim masraflarının çıkarılıp cari desteklerin eklenmesiyle hesaplanır (Ara tüketim masrafları olarak toplam özel değişen masraflar esas alınmıştır) (Kanat, 2019).

3.2.5. İşletmelerin İşletme Net Katma Değeri Hesap Yöntemi

İşletme Net Katma Değeri: Brüt İşletme gelirinden amortismanların çıkarılmasıyla elde edilir.

Amortisman: Makinenin yeni değeri – Hurda Değeri / Ekonomik Ömrü

Çizelge 2. Anket Yapılacak İşletmelerin Sayısının Tabakalara Göre Dağılımı

İşletme Tabakaları (ha)	Örnek Sayısı
1-4	39
5-8	26
9-12	11
13-16	5
17+	6
Toplam	87

Araştırma sahasını oluşturan meyve işletmeleri 1-4 ha, 5-8 ha, 9-12 ha, 13-16 ha, 17 ve daha fazlası olmak üzere beş tabakaya ayrılmıştır. Yapılan tabakalamaya göre 1-4 ha arası arazi varlığı olan işletmelerle 39, 5-8 ha arası arazi varlığına sahip olan işletmelerle 26, 9-

12 ha arası arazi varlığına sahip işletmelerle 11, 13-16 ha arası arazi varlığına sahip işletmelerle 5, 17 ha ve daha fazla arazi varlığına sahip işletmelerle ise 6 adet anket yapılmasına karar verilmiştir. %99 güven aralığı ve %5 hata payı ile toplam anket sayısı 87 olarak belirlenmiştir (Çizelge 2).

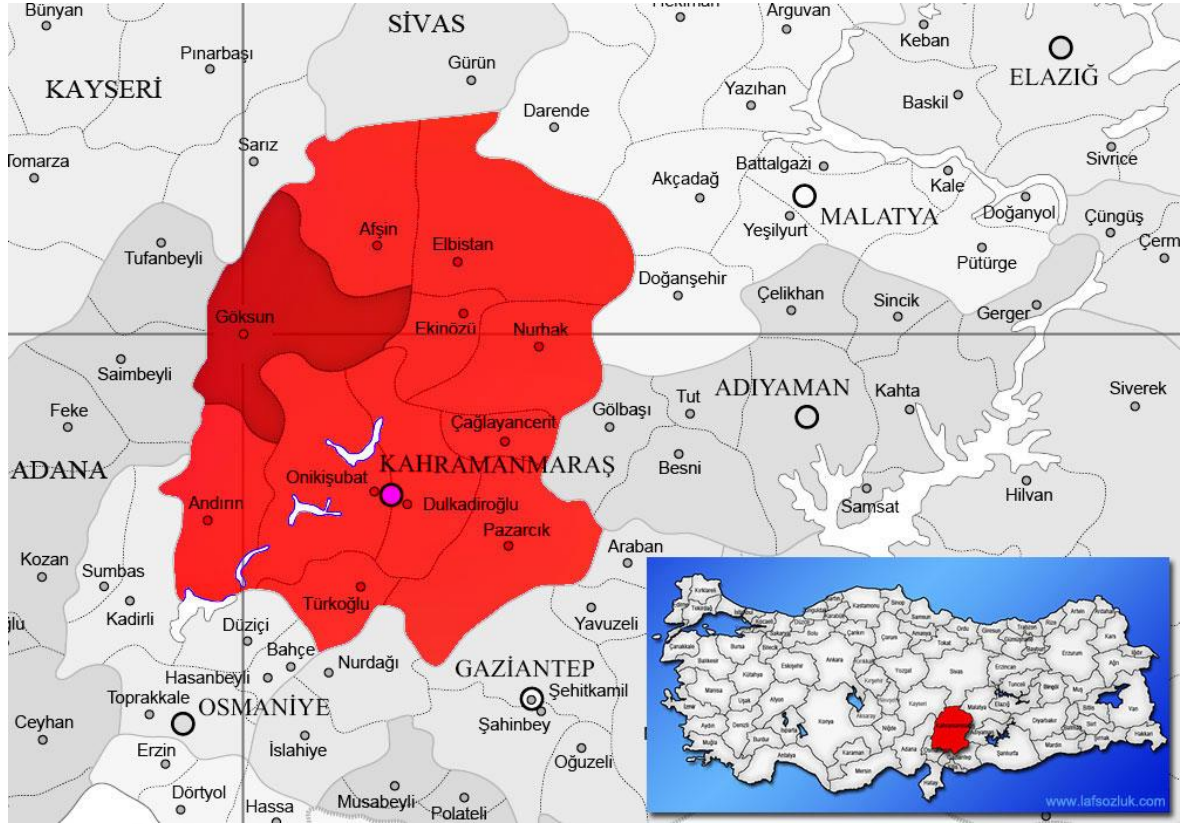
3.2.6. İşletme Tiplerinin Belirlenmesinde Uygulanan Yöntem

ÇMVA sistemine göre bir işletmenin tipi belirlenirken, işletmenin Toplam Çıktısı (TÇ) baz alınmaktadır. Toplam Çıktı (TÇ); işletmede yer alan tarımsal faaliyetlerden elde edilen ürünlerin parasal tutarını ifade etmektedir. Bir faaliyetin TÇ'sı toplam işletme çıktısının $\frac{2}{3}$ 'ü ve üzeri ise işletme o faaliyet ile ilgili uzmanlaşmış işletme olarak tanımlanır. Eğer işletmede yer alan faaliyetlerin TÇ'ya katkıları $\frac{2}{3}$ 'ün altında ise işletme karma bitkisel veya hayvansal işletme olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2017).

Avrupa Birliği ÇMVA sistemine göre işletme tipolojisi; 9 genel, 17 temel işletme tipini tanımlar ve ayrıca bu 17 temel tip 50 özel tipe ayrılır. Böylece işletme tipolojisi, birlikte bulunabilecek birçok farklı işletme tipini içine alacak şekilde, yeterince kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Bu çalışmada, işletmelerin 9 genel işletme tip sınıflaması dikkate alınarak hangi işletme tipinin daha karlı çalıştığı belirlenmiştir. ÇMVA sisteminde tanımlanan 9 adet genel işletme tipleri, “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, “Uzmanlaşmış sebze yetiştiriciliği”, “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”, “Uzmanlaşmış hayvan yetiştiriciliği (Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık)”, “Uzmanlaşmış tahılla beslenen hayvancılık (kümes hayvancılığı)”, “Karma bitkisel üretim işletmeleri”, “karma hayvancılık işletmeleri”, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği işletmeleri”, “Sınıflandırılmayan işletmeler” olarak tespit edilmiştir (Çelik, 2017;Çelik ve Direk, 2008).

4.ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Çalışma sahasını Kahramanmaraş ili Göksun ilçesi oluşturmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Kahramanmaraş ili Göksun ilçesi

Çalışma sahası içerisinde bulunan ilçeye ait belli başlı özelliklere aşağıda değinilmiştir.

4.1. Kahramanmaraş İli Göksun İlçesi

Akdeniz bölgesi ile İç Anadolu bölgesi arasındaki önemli geçiş noktalarından biri olan Göksun'un yüz ölçümü 1920 km²'dir. Güneyden kuzeye iç bölgeler ile askeri, ticaret ve göç yollarının kesiştiği yollar üzerinde kurulması bu ilçeyi gözde bir konuma ilettiği. İkliminin tarım ve hayvancılığa uygun olması, verimli arazilere sahip olması bölgenin yerleşim merkezi olarak seçilmesine katkı sağlamıştır. Göksun, Akdeniz iklim kuşağında yer almasına rağmen iklimi daha çok karasal özellikler gösterir. Yaz aylarında sıcak ve kurak kış aylarında ise soğuk ve yağışlıdır. Torosların olumsuz etkisi ve yükseltiden dolayı deniz etkisi görülmez ve sert bir kış geçirir. İlçede hakim bitki örtüsü steptir. Yıllık yağış miktarı ortalama 550-650 ml olarak belirlenmiştir (Anonim, 2013).

Göksun ilçesi toplam tarım alanı 437.781 da olup bu alanın %81,14'ünü tahıllar, %1,43'ünü sebze bahçeleri, %9,12'sini meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı, %8,31'ini ise nadas alanları oluşturmaktadır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Tarım Alanları Dağılımı (da)

	Kahramanmaraş	%	Göksun	%
Tahıllar	2.366.395	65,50	355.225	81,14
Sebze bahçeleri	95.428	2,60	6.190	1,43
Meyveler, içecek ve baharat bit.	597.930	16,60	39.967	9,12
Süs bitkileri	16.9	0,40	-	-
Nadas	538.282	14,90	36.399	8,31
Toplam Alan	3.598.591	100,00	437.781	100,00

Kaynak: TÜİK, 2020

Göksun ilçesi toplam büyükbaş hayvan sayısı 9.928 adet olup bunun %58,42'sini kültür melezi, %40,84'ünü kültür, %0,74'ünü yerli ırk hayvanlar oluşturmaktadır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)

	Kahramanmaraş	%	Göksun	%
Kültür	42.281	51,00	4.055	40,84
Kültür Melezi	38.048	46,00	5.800	58,42
Yerli	2.250	3,00	73	0,74
Toplam	82.579	100,00	9.928	100,00

Kaynak: TÜİK, 2020

Göksun ilçesi toplam küçükbaş hayvan sayısı 11.332 adet olup bunun %59,03'ünü yerli koyun ve diğerleri, %1,64'ünü merinos koyun, %39,33'ünü kıl keçisi ve diğerleri oluşturmaktadır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)

	Kahramanmaraş	%	Göksun	%
Koyun (Merinos)	471	0,46	185	1,64
Koyun (Yerli ve diğ.)	15.818	15,64	6.690	59,03
Keçi (Kıl keçisi ve diğ.)	84.885	83,90	4.457	39,33
Toplam	101.174	100,00	11.332	100,00

Kaynak: TÜİK,2020

Göksun ilçesi toplam hayvansal üretim 18.401,152 ton olup bunun %84,18'ini inek sütü, %8,35'ini koyun sütü, %7,47'sini ise keçi sütü oluşturmaktadır (Çizelge 6).

Çizelge 6. Kahramanmaraş İli ve Göksun İlçesi Hayvansal Üretimi (ton)

	Kahramanmaraş	%	Göksun	%
İnek Sütü	161.515	81,55	15.490	84,18
Koyun Sütü	18.627	9,40	1.535	8,35
Keçi Sütü	17.908	9,05	1.376	7,47
Toplam	198.050	100,00	18.401	100,00

Kaynak: TÜİK, 2020

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1. İşletmelerin işletme tipinin belirlenmesi

Araştırma sonuçlara göre çalışma alanında incelenen işletmelerin 3 işletme tipinde olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 7).

Sırasıyla, “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” ve “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” tiplerinden oluştuğu belirlenmiştir. Araştırılan işletmelerin %12,65’inin işletme tipi “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, %11,49’unun “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmeleri ve %75,86’sının ise “bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipi içerisinde bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre Göksun ilçesinde yoğun olarak “bahçe bitkileri yetiştiriciliği” yapıldığı bunu “tarla bitkileri yetiştiriciliğinin” takip ettiği saptanmıştır (Çizelge 7).

Çizelge 7. İşletmelerin İşletme Tipine Göre Dağılımı

İşletme tipleri	Frekans	%
“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	11	12,65
“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	10	11,49
“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”	66	75,86
Toplam	87	100,00

5.2. İşletmelerin Ekonomik Büyüklük Sınıflarının Belirlenmesi

ÇMVA sistemine göre araştırılan işletmelerin TL şeklinde baz alınan standart çıktısı “AB para birimi olan Euro’ya çevrildikten sonra 1 ekonomik büyüklük ünite değeri olan 1.200 Euro’ya bölünerek” araştırma sahası içerisinde bulunan işletmelerin “ekonomik büyüklük sınıfları” belirlenmiştir. Çalışmanın verilerinin elde edildiği 2018 faaliyet döneminde 1 Euro ortalama 5,67 TL’dir (Çizelge 8).

Çizelge 8. İncelenen İşletmelerin Ekonomik Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılımının Gösterilmesi

Ekonomik Büyüklük Sınıfı	Sınırlar (EBÜ)	Büyüklük Sınıfının Adı	İşletme Sayısı	%
1	<2	Çok Küçük	78	89,66
2	>=2 ve <4			
3	>=4 ve <6	Küçük	6	6,90
4	>=6 ve <8			
5	>=8 ve <12	Ortanın Altı	2	2,30
6	>=12 ve <16			
7	>=16 ve <40	Ortanın Üstü	1	1,14
8	>=40 ve <100	Büyük	-	-
9	>=100	Çok Büyük	-	-
Toplam			87	100,00

Çizelge 9’ten görüldüğü üzere incelenen işletmelerin çoğunluğunu çok küçük işletmeler oluşturmaktadır. %12,65’inin “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tipinde, %11,49’unun “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliğinde”, %75,86’sının ise “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliğinde” yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Çizelge 9. İşletmelerin Ekonomik Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılımı

İşletme tipi	EBÜ	Frekans	%
“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	Çok küçük	10	12,65
	Ortanın üstü	1	
	Toplam	11	
“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	Çok küçük	8	11,49
	Küçük	2	
	Toplam	10	
“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”	Çok küçük	60	75,86
	Küçük	4	
	Ortanın altı	2	
	Toplam	66	
	Genel Toplam	87	100,00

5.3. İşletmelerde Demografik Yapı

5.4. İşletmelerde nüfus varlığı

Araştırılan işletmelerin “ekonomik büyüklük sınıfları” itibariyle nüfusunun sayısı yaşı ve cinsiyeti gibi durumları Çizelge 10’da gösterilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde hane başına düşen ortalama nüfus 1,4 olarak belirlenmiştir. İncelenen nüfusun yaş gruplarına dağılımına bakıldığında %64,28’inin 15-49 yaş arasında %35,72’sinin ise 50 yaş ve üzerindeki grupta olduğu sonucuna varılmıştır.

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde hane başına düşen ortalama nüfus 10 olarak belirlenmiştir. İncelenen nüfusun yaş gruplarına dağılımına bakıldığında %40’ının 15-49 yaş arasında %60’ının ise 50 yaş ve üzerindeki dağılımda olduğu görülmektedir (Çizelge 10).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde hane başına düşen ortalama nüfus 6 olarak belirlenmiştir. İncelenen nüfusun yaş gruplarına dağılımına bakıldığında %41,67’sinin 15-49 yaş arasında, %58,33’ünün ise 50 yaş ve üzerindeki dağılımda olduğu sonucuna varılmıştır (Çizelge 10).

İşletme tipleri ortalamasında hane başına düşen ortalama nüfus 2 olarak belirlenmiştir. İncelenen nüfusun yaş gruplarına dağılımına bakıldığında %41’inin 15-49 yaş arasında %59’unun ise 50 yaş ve üzerindeki dağılımda olduğu belirlenmiştir (Çizelge 10).

İşletme tipleri ortalamasında işletme başına düşen ortalama nüfusun 1,4 ve 10 arasında değişmekte olduğu ve en fazla nüfusa sahip olan işletme tipinin “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”işletmelerinin olduğu ve onu “uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”işletme tipinin takip ettiği belirlenmiştir.

Bayramoğlu ve ark. (2014), yaptıkları araştırmalarında Konya ilindeki işletmelerin ortalama nüfusunu 3,36 olarak hesaplamışlardır. Erkoyuncu (2008), yaptığı araştırmasında Ankara ilinin Beypazarı ilçesindeki işletmelerin ortalama nüfusunu 3,21 kişi şeklinde tespit etmiştir. Kanat (2019), Orta Anadolu tarım havzasında yaptığı çalışmasında nüfusu Türkiye ortalaması olan 5’ten yüksek bulmuştur. İşletmeler ortalamasını ise 6,97 şeklinde tespit etmiştir. Bayaner (1995), yaptığı araştırmasında Konya ilindeki işletmelerin ortalama nüfus değerini 5,61 kişi olarak tespit etmiştir.

Çizelge 10. İşletmelerin Nüfus Varlığı

İşletme tipleri	EBÜ		Yaş grupları								
			15-49			50+			Toplam		
			E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.
“ uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	Çok küçük	Kişi	0,5	0,6	1,1	0,5	0,4	0,9	1,0	1,0	2,0
		%	25,00	30,00	55,00	25,00	20,00	45,00	50,00	50,00	100,00
	Ortanın üstü	Kişi	0,1	-	0,1	0,1	-	0,1	0,2	-	0,2
		%	50,00	-	50,00	50,00	-	50,00	100,00	-	100,00
	Ortalama	Kişi	0,3	0,6	0,9	0,3	0,2	0,5	0,6	0,8	1,4
		%	21,42	42,85	64,28	21,42	14,28	35,72	42,85	57,14	100,00
“ karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	Çok küçük	Kişi	0,2	0,4	0,6	0,6	0,4	1,0	0,8	0,8	1,6
		%	12,50	25,00	37,50	37,50	25,00	62,50	50,00	50,00	100,00
	Küçük	Kişi	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,4
		%	25,00	25,00	50,00	25,00	25,00	50,00	50,00	50,00	100,00
	Ortalama	Kişi	1,5	2,5	4	3,5	2,5	6	5	5	10
		%	15,00	25,00	40,00	35,00	25,00	60,00	50,00	50,00	100,00
“ Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”	Çok küçük	Kişi	1,8	2,8	4,6	4,2	2,3	6,5	6,0	5,1	11,1
		%	16,36	25,45	41,81	38,18	20,90	59,09	54,00	46,00	100,00
	Küçük	Kişi	0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,4	0,4	0,2	0,6
		%	16,66	16,66	33,33	50,00	16,66	66,66	66,67	33,33	100,00
	Ortanın altı	Kişi	0,1	0,1	0,2	0,1	-	0,1	0,2	0,1	0,3
		%	33,33	33,33	66,67	33,33	-	33,33	66,67	33,33	100,00
	Ortalama	Kişi	1,0	1,5	2,5	2,3	1,2	3,5	3,3	2,7	6,0
		%	16,66	25,00	41,67	38,33	20,00	58,33	55,00	45,00	100,00
İşletme tipleri ort.		Kişi	0,33	0,48	0,81	0,66	0,51	1,17	1,0	1,0	2,0
		%	17,00	24,00	41,00	33,00	26,00	59,00	50,00	50,00	100,00

5.5. İşletmelerdeki Nüfusun Eğitim Durumu

Her sektörde olduğu gibi tarım işletmelerinde de eğitim durumu önemli bir göstergedir. Genellikle işletmeler aile bireyleri tarafından idare edilmektedir. Çalışan nüfusun eğitimi işletmelerde üretim parametrelerinin etkin, aktif ve doğru şekilde idame ettirilebilmesi ve sürdürülebilir bir başarı açısından son derece önemli bir rol oynamaktadır.

Çizelge 11’de işletmelerin eğitim durumu gösterilmektedir. ”Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde kişilerin %8,33’ü ilkokul, %41,67’si ortaokul, %25,0’ı lise, %25,0’ı ise üniversite mezunudur (Çizelge 11).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde kişilerin %10’unun okur-yazar olmadığı %55’inin ilkokul, %25’inin ortaokul, %10’unun lise mezunu olduğu hesaplanmıştır (Çizelge 11).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde kişilerin %8,15’inin okur-yazar değil, %55,19’unun ilkokul, %17,0’ının ortaokul, %14,75’inin lise, %4,91’inin üniversite mezunu olduğu hesaplanmıştır (Çizelge 11).

İşletme tipleri ortalamasında kişilerin %6,98’inin okur-yazar değil, %54,30’unun ilkokul, %19,35’inin ortaokul, %14,0’ının lise, %5,37’sinin ise üniversite mezunu olduğu hesaplanmıştır (Çizelge 11).

Araştırma sonuçlarına göre eğitim durumu ile işletme tiplerinin karşılaştırılması durumunda hemen hemen işletme tiplerinin çoğunluğunda kişilerin büyük bir bölümünün ilkokuldan mezunu olduğunu ve “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde yoğun olarak ilkokul mezunu kişilerin olduğu tespit edilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde ise ortaokul ve lise mezunu kişilerin büyük bir bölümünün bu işletme tipinde olduğu görülmektedir.

Kanat (2019), Orta Anadolu havzasında yaptığı çalışmasında işletme tipleri ortalamasında kişilerin “%85,17’sinin ilkokul, %7,96’sinin ortaokul, %4,75’inin lise ve %2,12’sinin üniversite mezunu” olduğunu tespit etmiştir.

Çelik ve Direk (2008), yaptıkları çalışmalarında Konya ilindeki araştırmaları dahilinde olan kişilerin %87,50’sinin ilkokul mezunu olduğunu, %10,27’sinin ortaokul mezunu olduğunu, %1.62’sinin ise üniversite mezunu olduğunu hesaplamışlardır.

Çelik ve ark. (2016), yaptıkları araştırmalarında Konya ilindeki işletme sahiplerinin uzmanlaşmış bahçe bitkileri işletme tipinde olan üniversite mezunlarının %13,64 ile yüksek bir durumda olduğunu hesaplamışlardır.

Erkoyuncu (2008), yaptığı bir çalışmasında işletmelerde toplam nüfusun %8,33’ünün 0-6 yaş grubunda, %6,67’sinin 7-14 yaş grubunda, %50,00’sinin 15-49 yaş grubunda ve %35,00’inin 50 yaş ve üzeri grupta yer aldığını” belirlemiştir.

Çizelge 11. İşletmelerdeki Nüfusun Eğitim Durumu

İşletme tipleri	EBÜ	Okuryazar Değil		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	Çok küçük	-	-	0,10	10,00	0,50	50,00	0,10	10,00	0,30	30,00	1,00	100,00
	Ortanın üstü	-	-	-	-	-	-	2,00	100,00	-	-	2,00	100,00
	Ortalama	-	-	0,09	8,33	0,45	41,67	0,27	25,00	0,27	25,00	1,08	100,00
“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	Çok küçük	0,25	13,00	1,00	50,00	0,62	31,00	0,125	6,00	-	-	2,00	100,00
	Küçük	-	-	1,50	75,00	-	-	0,50	25,0	-	-	2,00	100,00
	Ortalama	0,20	10,00	1,10	55,00	0,50	25,00	0,20	10,00	-	-	2,00	100,00
“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”	Çok küçük	0,16	8,55	1,05	56,14	0,31	16,57	0,25	13,4	0,1	5,34	1,87	100,00
	Küçük	-	-	0,75	50,0	0,50	33,33	0,25	16,67	-	-	1,50	100,00
	Ortanın Altı	-	-	0,50	33,33	-	-	1,00	66,67	-	-	1,50	100,00
	Ortalama	0,15	8,15	1,01	55,19	0,31	17,0	0,27	14,75	0,09	4,91	1,83	100,00
İşletme tipleri ort.		0,13	6,98	1,01	54,30	0,36	19,35	0,26	14,0	0,10	5,37	1,86	100,00

5.6. İşletmelerin Arazi Varlığı ve Tasarruf Durumu

“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletmelerinin arazi varlığının %69,52’si mülk arazilerden, %27,83’ü kira ve %2,65’i ise ortak arazilerden oluşmaktadır (Çizelge 12).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinin arazi varlığının %90,95’i mülk arazilerden % 9,05’i ise ortak arazilerden oluşmaktadır (Çizelge 12).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinin arazi varlığının %100’ünün mülk arazilerden oluşmakta olduğu görülmektedir (Çizelge 12).

Çelik ve Direk (2008), yaptıkları çalışmalarında Konya ilinde “ekonomik büyüklük sınıfları”nda arazi miktarının işletme başına doğrusal olarak arttığını ve arazi miktarlarının 2,60 ha ile 68,26 ha arasında değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Erol (2008), yaptığı çalışmasında Konya ili Çumra ilçesindeki arazilerin işletmeler ortalamasını 9,28 ha olarak belirlemiştir. Arazilerin “%76,60’ının mülk arazi, %17,60’ının kiraya tutulan arazi ve %5,80’inin ortağa tutulan arazi olduğunu” tespit etmiştir.

Bayaner (1995), yaptığı çalışmasında Konya ilindeki arazilerin 143,41 dekar genişliğe sahip olduğunu hesaplanmıştır. Arazilerin, “%79,01’i mülk arazi, %11,72’si kiraya tutulan arazi ve %9,27’si ortağa tutulan araziler” olduğunu tespit etmiştir.

Erkoyuncu (2008), yaptığı çalışmasında Ankara ilindeki ortalama arazi miktarının 47,85 da olduğunu belirlemiştir.

Çizelge 12. İşletmelerin Arazi Varlığı ve Tasarruf Durumu

İşletme Tipleri	EBÜ	Mülk		Kiraya Tutulan Arazi		Ortak		Toplam	
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	Çok küçük	2,73	86,67	0,12	3,80	0,3	9,53	3,15	100,00
	Ortanın üstü	50,5	62,73	30	37,27	-	-	80,50	100,00
	Ortalama	7,07	69,52	2,83	27,83	0,27	2,65	10,17	100,00
“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	Çok küçük	1,07	77,54	-	-	0,31	22,46	1,38	100,00
	Küçük	8,25	100,00	-	-	-	-	8,25	100,00
	Ortalama	2,51	90,95	-	-	0,25	9,05	2,76	100,00
“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”	Çok küçük	0,57	100,00	-	-	-	-	0,57	100,00
	Küçük	0,92	100,00	-	-	-	-	0,92	100,00
	Ortanın Altı	6,25	100,00	-	-	-	-	6,25	100,00
	Ortalama	0,77	100,00	-	-	-	-	0,77	100,00
İşletme tipleri Ort.		1,76	81,10	0,35	16,12	0,06	2,78	2,17	100,00

5.7. İşletmelerin Bitkisel Ürün Deseni

5.7.1. İşletmelerde Yetiştirilen Ürünler

Çizelge 13’te araştırılan işletmelerin yetiştirdiği ürünler ve ekildiği alanlar gösterilmektedir.

Çizelgeye göre en yüksek ekim alanına “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tipindeki ortalama 5,47 ha alan ile buğday ürününün sahip olduğu görülmektedir. Daha sonra buğday ürününü sırasıyla ortalama 2,27 hektarlık ekim alanına sahip olan ayçiçeği ürününün ve ortalama 1,09 hektarlık ekim alanına sahip olan şeker pancarı ürününün izlediği tespit edilmiştir (Çizelge 13).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde en yüksek ekim alanı olarak ortalama 1,15 hektar ile yonca ürününün yer aldığı belirlenmiştir (Çizelge 13).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde en yüksek ekim alanı olarak ortalama 0,77 hektar ile elma ürününün yer aldığı belirlenmiştir (Çizelge 13).

Çizelge 13. İşletmelerde Bitkisel Ürün Deseni (ha)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
EBÜ										
Elma	0,31	3,5	0,60	0,90	0,90	0,90	0,57	0,92	6,25	0,77
Buğday	1,52	45,0	5,47	0,22	0,60	0,30	-	-	-	-
Arpa	0,44	-	0,40	0,26	1,00	0,41	-	-	-	-
Yonca	0,30	-	0,27	-	5,75	1,15	-	-	-	-
Şeker pancarı	0,50	7,0	1,09	-	-	-	-	-	-	-
Nohut	0,08	-	0,07	-	-	-	-	-	-	-
Ayçiçeği	-	25,0	2,27	-	-	-	-	-	-	-
Ortalama	3,15	80,5	10,17	1,38	8,25	2,76	0,57	0,92	6,25	0,77

5.8. İşletmelerin Bitkisel Üretim Değeri

Araştırılan işletmelerin toplam bitkisel üretim değerleri içerisindeki miktarı ve bitkisel ürün değerlerinin gösterimi Çizelge 14’te yapılmıştır.

En yüksek bitkisel üretim değeri olan ürünün işletme tipi ortalamasında 14.654 TL ile “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde elma ürününün olduğu ve elma üretim değerini sırasıyla 8.109 TL ile şeker pancarı üretim değeri ve 6.754 TL ile de buğday üretim değerinin takip ettiği görülmektedir (Çizelge 14).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde elmanın 11.165 TL ile en yüksek bitkisel üretim değerinde olan ürün olduğu ve elmayı 3.000 TL üretim değeri ile buğdayın izlemekte olduğu görülmüştür (Çizelge 14).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde en yüksek bitkisel üretim değerinde olan ürünün ortalama 12.256 TL ile elma olduğu saptanmıştır (Çizelge 14).

Çizelge 14. İşletmelerin Bitkisel Üretim Değeri (TL)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
EBÜ										
Elma	4.420	117.000	14.654	6.706	29.000	11.165	7.374	37.625	108.000	12.256
Buğday	6.810	6.200	6.754	0	15.000	3.000	-	-	-	-
Arpa	1.365	-	1.240	625	4.500	1.400	-	-	-	-
Yonca	625	-	568	-	500	100	-	-	-	-
Ş. pancarı	7.000	19.200	8.109	-	-	-	-	-	-	-
Nohut	250	-	227	-	-	-	-	-	-	-
Ayçiçeği	-	8.000	727	-	-	-	-	-	-	-
Bit. Ür.D.	20.470	150.400	32.279	7.331	49.000	15.665	7.374	37.625	108.000	12.256

5.9. İşletmelerin Özel Masrafları

Araştırmada özel masraflar, bitkisel üretim faaliyetleri ve hayvancılık faaliyetleri ile ilgili özel masraflar olmak üzere 2 kısımda” incelenmiştir. ÇMVA sistemi dahilinde ormancılık faaliyetleri de özel masraflar bölümü içerisinde hesaplanmış ve değerlendirilmiştir. Lakin araştırmadaki işletmelerin özel masraflarında ormancılık faaliyetlerine rastlanılmadığından dolayı ormancılık masrafı dahil edilmemiştir.

5.9.1. İşletmelerin Bitkisel Üretiminde Ürünler İtibariyle Özel Masrafları

Araştırmada ÇMVA sistem ve metodolojisine göre bitkisel özel masraflar hesaplanıp değerlendirilmiştir. İşletme tipleri itibariyle bitkisel özel masraflar Çizelge 15’te gösterilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde bitkisel özel masraflar içerisinde en yüksek miktarın 3.185 TL ile şekerpancarı ürününde olduğu görülmektedir.

Bitkisel özel masraflar içerisinde en yüksek miktara sahip olan ürünün “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde işletme tipleri ortalamasına göre 9.270 TL ile elma olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 15).

Bir diğer işletme tipi olan “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” ne bakıldığında en yüksek miktara sahip olan ürünün bitkisel özel masraflar açısından ortalama 5.573 TL ile elma ürününün olduğu saptanmıştır (Çizelge 15).

Çizelge 15. İşletmelerin bitkisel üretimdeki özel masrafları (TL)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
EBÜ										
Elma	1.200	10.500	2.045	7.712	15.500	9.270	4.592	7.618	30.925	5.573
Buğday	2.783	4.150	2.907	457	12.189	2.803	-	-	-	-
Arpa	823	-	749	476	1.815	744	-	-	-	-
Yonca	280	-	254	-	500	100	-	-	-	-
Ş. pancarı	2.710	7.940	3.185	-	-	-	-	-	-	-
Nohut	120	-	109	-	-	-	-	-	-	-
Ayçiçeği	-	4.000	364	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	9.613			12.917			5.573			

5.10. İşletmelerin Hayvan Varlığı

Çizelge 16’da araştırılan işletmelerin hayvan varlığına ait olan veriler gösterilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nin ortalamasında 0,18 baş inek, 0,09 baş erkek dana, 1,8 baş koyun bulunmaktadır (Çizelge 16).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” tipinin ortalamasında 0,2 baş dişi dana, 0,4 baş erkek dana, 8,0 baş inek, 1,5 baş düve, 0,7 baş dişi buzağı, 1,3 baş erkek buzağı olduğu belirlenmiştir (Çizelge 16).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipi ortalamasında 0,01 baş dişi dana, 0,06 baş inek, 0,03 baş düve, 0,01 baş erkek buzağı, 1,5 baş koyun, 0,03 baş keçi 0,45 baş tavuk olduğu belirlenmiştir (Çizelge 16).

İncelenen işletmelerde hayvan varlığının, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde ve “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinde yüksek miktarda olduğu ve hayvan türleri bakımından inek ve koyun türlerinin miktarı daha yoğun tespit edilmiştir.

Çizelge 16. İşletmelerin hayvan varlığı (baş)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
EBÜ										
İnek	0,20	-	0,18	4,0	24,0	8,0	0,06	-	-	0,06
Düve	-	-	-	-	7,5	1,5	0,03	-	-	0,03
Tosun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dana	-	-	-	0,25	-	0,2	0,01	-	-	0,01
E. Dana	0,10	-	0,09	0,50	-	0,4	-	-	-	-
D. Buzağı	-	-	-	0,87	-	0,7	-	-	-	-
E. Buzağı	-	-	-	1,5	0,50	1,3	0,01	-	-	0,01
Koç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koyun	2,00	-	1,8	-	-	-	1,6	-	-	1,5
Toklu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Kuzu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Kuzu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Keçi	-	-	-	-	-	-	0,03	-	-	0,03
D. Oğlak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Oğlak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tavuk	-	-	-	-	-	-	0,50	-	-	0,45

Araştırılan işletme tiplerinde büyükbaş hayvan varlığı HÜ cinsinden hesaplanıp Çizelge 17’de gösterilmiştir.

“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde BBHB cinsinden en fazla hayvan varlığı koyun (0,18 HÜ) olarak hesap edilmiştir (Çizelge 17).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde en fazla hayvan varlığı inek (4,00 HÜ), düve (0,75 HÜ), erkek dana (0,32 HÜ) olarak hesap edilmiştir (Çizelge 17).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde en fazla hayvan varlığı koyun (0,15 HÜ), dişi dana (0,01 HÜ), inek (0,03 HÜ), düve (0,01 HÜ) olarak hesap edilmiştir (Çizelge 17).

Çizelge 17. İşletmelerin hayvan varlığı (HÜ)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
EBÜ										
İnek	0,1	-	0,09	2,0	12,0	4,00	0,03	-	-	0,03
Düve	-	-	-	-	3,75	0,75	0,01	-	-	0,01
Tosun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dana	-	-	-	0,2	-	0,16	0,01	-	-	0,01
E. Dana	0,08	-	0,007	0,4	-	0,32	-	-	-	-
D. Buzağı	-	-	-	0,17	-	0,14	-	-	-	-
E. Buzağı	-	-	-	0,12	0,1	0,12	0,003	-	-	0,003
Koç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koyun	0,2	-	0,18	-	-	-	0,16	-	-	0,15
Toklu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Kuzu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Kuzu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Keçi	-	-	-	-	-	-	0,003	-	-	0,003
D. Oğlak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Oğlak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tavuk	-	-	-	-	-	-	0,006	-	-	0,006

5.11. İşletmelerin Hayvansal Üretim Değeri

İşletmelere ait hayvansal üretim değeri Çizelge 18’de görülmektedir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde hayvansal üretim değeri ortalama 50 TL, “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde ortalama 233 TL, “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde ise ortalama 29 TL olarak belirlenmiştir. En yüksek değere sahip olan işletme türü “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme türüdür.

Çizelge 18. İşletmelerin Hayvansal Üretim Değeri (TL)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
Hay. Ür. Değ.	55	-	50	197	375	233	32	-	-	29
Toplam	50			233			29			

5.12. İşletmelerin Hayvansal Üretimde Özel Masrafları

Araştırılan işletmelerin büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine ilişkin elde edilen veriler işletmelerin hayvansal üretim faaliyetlerini ortaya koymaktadır. Hayvansal üretimde özel masraflar ve dağılımı Çizelge 19’da gösterilmiştir.

Toplam hayvansal ürün özel masraflarının “uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde” ortalama 163 TL olduğu belirlenmiştir (Çizelge 19).

Toplam hayvansal ürün özel masraflarının “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”nde ortalama 4.912 TL olarak tespit edilmiştir (Çizelge 19).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde toplam hayvansal ürün özel masraflarının ortalama 45 TL olduğu hesaplanmıştır (Çizelge 19).

Çizelge 19. İşletmelerin Hayvansal Üretimdeki Özel Masrafları (TL)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
EBÜ										
Özel Masraflar	180	-	163	3.865	9.100	4.912	50	-	-	45
İşl.Tip. Ort.	163			4.912			45			

5.13. İşletmelerin Toplam Özel Masrafları

Araştırılan işletmelerin “bitkisel ve hayvansal özel masraflardan oluşan toplam özel masrafları” Çizelge 20’de gösterilmiştir.

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde toplam özel masrafların 9.775 TL olduğu belirlenmiştir (Çizelge 20).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme tipinin toplam özel masraflarının 17.829 TL olduğu bulunmuştur (Çizelge 20).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinin toplam özel masraflarının 5.618 TL olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 20).

Çizelge 20’de araştırılan işletme tiplerinin hepsinde bitkisel özel masrafların toplam özel masraflar içerisindeki oranının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bitkisel üretimde gübre, tohum, fide ve hasat masraflarının işletmelerdeki masraflar içerisinde önemli bir payının olduğu sonucuna varılmıştır. Yem masrafı ve veteriner ücretinin hayvansal üretim masraf kalemleri içerisindeki payının yadsınamayacak seviyede olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 20. İşletmelerin Toplam Özel Masrafları (TL)

İşletme tipleri	Bitkisel Masraflar	Özel	Hayvansal Masraflar	Özel	Toplam Masraflar	Özel
	TL		TL		TL	
“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	9.612		163		9.775	
“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	12.917		4.912		17.829	
“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”	5.573		45		5.618	

5.14. İşletmelerin Üretim Boyutu ile İlgili Özellikleri

Araştırmada bitkisel ürünlerin değeri bitkisel üretim çıktısını, hayvansal ürünlerin değeri hayvansal üretim çıktısını, diğer ürünlerin değeri ise diğer çıktılar olarak baz alınıp analiz ve değerlendirmeler bunlara göre yapılmıştır.

5.14.1. İşletmelerin Toplam Çıktısı

Çizelge 21’de araştırılan “işletme tiplerinin toplam çıktı değerlerinin, bitkisel üretim değeri, hayvansal üretim değeri ve diğer gelirlerden oluşmakta” olduğu gösterilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tipi ortalamasında toplam çıktı 34.829 TL olarak tespit edilmiştir ve bu değer 32.279 TL’si bitkisel üretim değerinden, ortalama 50 TL’sinin hayvansal üretim değerinden ve ortalama 2.500 TL’sinin diğer gelirlerden oluşmakta olduğu belirlenmiştir (Çizelge 21).

Çizelge 21. İşletmelerin Toplam Çıktısı

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”			“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”			“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”			
	Çok küçük	Ortanın üstü	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ort.	Çok küçük	Küçük	Ortanın Altı	Ort.
Top. Hayvansal Üretim Çıktısı	55	-	50	197	375	233	32	-	-	29
Top. Bitkisel Üretim Çıktısı	20.470	150.400	32.279	7.331	49.000	15.665	7.374	37.625	108.000	12.256
Diğer Gelirler	2.520	2.300	2.500	2.056	1.200	1.885	2.018	2.150	2.250	2.033
Toplam Çıktı	34.829			17.783			14.318			

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinin ortalamasına bakıldığında toplam çıktı 17.783 TL olarak belirlenmiştir ve bu değer ortalama 15.665 TL’sinin bitkisel üretim değerinden ortalama 223 TL’nin hayvansal üretim değerinden ve ortalama 1.885 TL’sinin ise diğer gelirlerden oluşmakta olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 21).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinin ortalamasına bakıldığında toplam çıktı 14.318 TL olarak belirlenmiştir ve bu değer ortalama 12.256 TL’sinin bitkisel üretim değerinden ortalama 29,39 TL’sinin ise hayvansal üretim değerinden ve ortalama 2.033 TL’sinin ise diğer gelirlerden oluşmakta olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 21).

Araştırılan işletmeler arasında en yüksek toplam çıktı değeri olan işletme tipinin “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletmeleri olduğu ve bu işletme tipini “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme tipinin izlediği Çizelge 20’de belirtilmiştir.

5.14.3. İşletmelerin Brüt İşletme Karı

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde brüt işletme karının 25.551 TL olduğu görülmektedir (Çizelge 22).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde brüt işletme karının 1.283 TL olduğu görülmektedir (Çizelge 22).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde brüt işletme karının 8.816 TL olduğu görülmektedir (Çizelge 22).

Çizelge 22. İşletmelerin Brüt İşletme Karı (TL)

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”
Toplam Çıktı	34.829	17.783	14.318
Ara Tüketim Masrafları	9.775	17.829	5.618
Cari Destekler	497	1.329	116
Brüt İşletme Karı	25.551	1.283	8.816

5.14.4. İşletmelerin İşletme Net Katma Değeri

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde işletme net katma değerinin 21.806 TL olduğu belirlenmiştir (Çizelge 23).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme net katma değerinin 708 TL olduğu bulunmuştur (Çizelge 23).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme net katma değerinin 8.149 TL olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 23).

Çizelge 23. İşletmelerin İşletme Net Katma Değeri

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”
Brüt İşletme Karı	25.551	1.283	8.816
Amortismanlar	3.745	575	667
İşletme Net Katma Değeri	21.806	708	8.149

5.14.5. İşletmelerin İşletme Aile Geliri

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde işletme aile gelirinin 18.670 TL olduğu belirlenmiştir (Çizelge 24).

“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme aile gelirinin -3.002 TL olduğu bulunmuştur (Çizelge 24).

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme aile gelirinin 6.680 TL olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 24).

Çizelge 24. İşletmelerin İşletme Aile Geliri

İşletme tipleri	“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”	“Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği”	“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”
İşletme Net Katma Değeri	21.806	708	8.149
Dışsal Masraflar	3.136	3.710	1.469
İşletme Aile Geliri	18.670	-3.002	6.680

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çiftlik muhasebe veri ağı sistemi işletmelerin tarımsal verilerini toplamaya yarayan kendine has özellikleri bulunan veri tutma ve toplama metodolojisidir. Avrupa Birliği bünyesinde oluşturulan bu yapının baz aldığı özellikler iki adettir. İlki; işletmelerin kar marjını artırmaya yönelerek tarımsal ve hayvansal yapıda analizlerin oluşturulabilmesi için sağlıklı ve doğru veriler elde etmektir. İkincisi ise ülkede tarım politikası analizlerinin yapılmasına uygun olanağı sağlamaktır. Bu sistem Avrupa Birliği ülkelerinde 1956 yılından beri uygulanma olanağına sahip olmakla birlikte ülkemizde ise pilot uygulaması 2007 yılında Kırıkkale ilinde başlamıştır.

Bulunduğu coğrafi konum bakımından birçok ülkeye tarım konusunda örnek teşkil Türkiye’de etkili ve düzenli tarım politikalarının oluşturulmasında ve sahada bulunan işletmelere sektörün sağlam veriler ile analizinin yapılmasına öncülük edecek bir sistemin varlığı son derece önemli olmaktadır. Türkiye’de ÇMVA sisteminin zihinlerde yer edebilmesi için çalışma ve araştırmalar yapmak önem az etmekte olup sistemin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Çalışmanın ana materyalini Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde faaliyet gösteren meyve yetiştiren işletmeler ile yapılan yüz yüze anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. ÇMVA sistemine göre 2018 yılının üretim faaliyetleri analiz edilip değerlendirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlarına göre çalışma alanında 3 adet işletme tipinin olduğu tespit edilmiştir. Bu işletme tiplerinin sırasıyla, “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” ve “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipleri olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin %12.65’inin işletme tipinin “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”, %11.49’unun “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmeleri ve %75.86’sının ise “bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Göksun ilçesinde yoğun olarak “bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinin ve ardından “tarla bitkileri yetiştiriciliği”nin yapıldığı belirlenmiştir.

İşletme tipleri ortalamasında işletme başına düşen ortalama nüfusun 1,4 ve 10 arasında değişmekte olduğu ve en fazla nüfusa sahip olan işletme tipinin “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinin olduğu ve onu “uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tipinin takip ettiği belirlenmiştir.

“Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletmelerinin arazi varlığının %69,52’si mülk arazilerden, %27,83’ü kira ve %2,65’i ise ortak arazilerden oluşmakta olduğu “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinin arazi varlığının %90,95’i

mülk arazilerden %9,05'inin ise ortak arazilerden oluşmakta olduğu ve “uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinin arazi varlığının %100'ünün mülk arazilerden oluşmakta olduğu sonucuna varılmıştır. Arazi mülkiyetlerinin yüksek olması işletme sahiplerinin toprak için ekstradan masrafa girmediğini ve ekonomik açıdan işletmelere avantaj sağladığı sonucuna varılmıştır. Tarım arazilerinin korunmasına yönelik çalışmalar yapılması ve önlemler alınması gerekmektedir.

Elde edilen bulgulara göre işletmelerin eğitim durumuna bakıldığında kişilerin genellikle ilkokul mezunu olduğu ve en çok ilkokul mezununun “uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde olduğu tespit edilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nde ise ortaokul ve lise mezunu kişilerin miktarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Bitkisel üretim değeri içinde elma ürününün önemli payının olması bölge şartlarının ve ikliminin elma yetiştiriciliğine uygun olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

İncelenen işletmeler ortalamasında 5.573 TL ile elma ürününün toplam bitkisel özel masraflar içerisinde en yüksek değerde olan ürün olduğu belirlenmiştir. “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği”nde bitkisel üretimde değeri içerisinde en yüksek değere ilaçlama özel masrafının sahip olduğu tespit edilmiştir. İlaçlama konusunda destek verilmesi ve işletmelerin bilgilendirilmesiyle sahada daha doğru ve etkili ilaç kullanılması konusunda yarar sağlayacaktır. “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde hayvansal üretimde hayvansal ürün masraflarının ortalama 4.912 TL olduğu saptanmıştır.

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde toplam özel masrafların 9.776 TL olduğu belirlenmiştir. “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme tiplerinde toplam özel masrafların 17.829 TL olduğu hesaplanmıştır. “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletme tiplerinde toplam özel masrafların ise 5.618 TL olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin içerisinde bitkisel üretim özel masraflarının diğer masraflara göre değerinin daha çok olduğu sonucuna varılmıştır. Bitkisel üretim özel masraflarında gübre, tohum, fide ve hasat masraflarının önemli bir payının olduğu tespit edilmiştir. Yem masrafının ve veteriner ücretinin ise hayvansal özel masraflarda önemli bir payı vardır.

Hayvan yemlerinin hayvansal üretimdeki özel masrafların en başında geldiği bilinmektedir. Yem desteklerinin çoğaltılması hayvansal üretimde kar marjlarını artıracığından sürdürülebilir hayvansal üretim işletmelerinin önünün açılması açısından önem arz etmektedir.

İşletmelerin toplam çıktılarına bakıldığında, “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tipi ortalamasında toplam çıktı 34.829 TL olarak tespit edilmiştir ve bu değerin ortalama 32.279 TL’sinin bitkisel üretim değerinden, ortalama 50TL’sinin hayvansal üretim değerinden ve ortalama 2.500 TL’sinin ise diğer gelirlerden oluşmakta olduğu belirlenmiştir. “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinin ortalamasına bakıldığında toplam çıktı 17.783 TL olarak belirlenmiştir ve bu değerin ortalama 15.665 TL’sinin bitkisel üretim değerinden, ortalama 233 TL’sinin hayvansal üretim değerinden ve ortalama 1.885 TL ‘sinin ise diğer gelirlerden oluşmakta olduğu tespit edilmiştir.

“Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinin ortalamasına bakıldığında toplam çıktı 14.318 TL olarak belirlenmiştir ve bu değerin ortalama 12.256 TL’sinin bitkisel üretim değerinden ortalama 29,39TL’sinin hayvansal üretim değerinden ve ortalama 2.033 TL’sinin ise diğer gelirlerden oluşmakta olduğu tespit edilmiştir.

Araştırılan işletmeler arasında en yüksek toplam çıktı değeri olan işletme tipinin “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletmeleri olduğu ve bu işletme tipini “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletme tipinin izlediği belirtilmiştir. “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletmelerinin toplam bitkisel üretim çıktısı sonucuna göre en yüksek bitkisel üretim değerinde olan işletme tipinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırılan işletmelerde “uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği”nin diğer gelirler açısından en yüksek çıktı değerine sahip olan işletme tipi olduğunu ve onu “karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinin izlediği görülmektedir.

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde brüt işletme karının 25.551 TL olduğu belirlenmiştir. “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde brüt işletme karının 1.283 TL olduğu tespit edilmiştir. “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde ise brüt işletme karının 8.816 TL olduğu hesaplanmıştır.

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde işletme net katma değerinin 21.806 TL olduğu belirlenmiştir. “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme net katma değerinin 708 TL olduğu tespit edilmiştir. “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme net katma değerinin 8.149 TL olduğu hesaplanmıştır.

Uzmanlaşmış tarla ürünleri işletmelerinde işletme aile gelirinin 18.670 TL olduğu belirlenmiştir. “Karışık bitkisel ürün ve hayvan yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme net katma değerinin -3.002 TL olduğu tespit edilmiştir. “Uzmanlaşmış bahçe bitkileri yetiştiriciliği” işletmelerinde işletme net katma değerinin 6.680 TL olduğu hesaplanmıştır.

Çalışma sahasında “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tiplerinin alandaki işletmelerle olan kıyasına göre onlardan fazla kar marjına sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde, tarımsal üretimde bitkisel üretim yapan işletmelerin kar marjlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakılarak en karlı işletme tipinin “Uzmanlaşmış tarla ürünleri yetiştiriciliği” işletme tipleri olduğu sonucuna varılmıştır. Göksun ilçesinde bulunan her tip işletmenin kar marjını yükseltebilmeleri, doğal kaynaklarından ve varlıklarından daha doğru ve etkili olarak faydalanabilmeleri için işletme sahiplerine alanda bitkisel üretimin çok daha yüksek karlı olduğunun bildirilmesi ve bu faaliyetlerin yayılmasına öncelik edilmesi gibi adımlar önemlilik arz etmektedir. Bitkisel üretime olan destek ve yardımlar, küçük ölçekli ve yapıdaki her bir işletmenin devamlılığını etkileyecek, daha büyük ölçekte olan her bir işletme tiplerinin kar marjını yükseltecek bir biçimde yapılandırılmasının gerekliliğinin ekonomik büyüklük açısından ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

İşletmelerin genelinin çiftlik muhasebe veri ağı sisteminde kaydının bulunmadığı ve bu uygulamayı kullanmadığı belirlenmiştir. ÇMVA’nın bölgede daha etkin tanıtım çalışmalarının yapılması ve çiftçilere bu konuda detaylı olarak bakanlık tarafından bilgilendirme yapılması önem arz etmektedir. Aksi halde ÇMVA hakkında yanlış tutum ve bilgi yetersizliği nedeniyle bu sistem uygulama alanı olarak yeterli imkanı bulamayacaktır.

KAYNAKLAR

- Anonim, (2013). Göksun ilçesi Coğrafi Yapısı. http://goksunyavuzselim.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/46/06/729498/icerikler/goksun-cografi-yapisi_277449.htm. (Erişim Tarihi: 10.12.2020).
- Anonim, (2014). Çiftlik Muhasebe Veri Ağının Uygulanmaya Başlaması. <http://www.ilgazetesi.com.tr/Cmva-Projesi-Basladi-240926h.htm>.(Erişim Tarihi: 09.03.2018).
- Anonim, (2018a). Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Hakkında Resmi Gazete. <http://www.resmigazete.gov.tr/Eskiler/2009/01/200901222.htm>.(Erişim Tarihi: 09.03.2018).
- Anonim, (2018b). Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Projesi. <http://www.ilgazetesi.com.tr/cmva-projesi-basladi-240926h.htm>.(Erişim Tarihi:1.01.2021).
- Acar, M., Bulut, E. (2010). AB Ortak Tarım Politikası Reformları Işığında Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2010): 1-23.
- Aktürk, D., Savran, F., Yörüşün, E., Durak, E.,(2016). Comparison of Different Accounting Systems:LaurandFadn.Scientific Series Management. *EconomicEngineering in AgricultureandRural Development* 16(2): 7-10.
- Altınkol, T.,(2006). *Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına Yönelik Tarımsal Muhasebe Veri Ağı (FADN) İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi.Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir. 158s.
- Aslan, M.,(2008). *Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) Uygulamalarında Örneklem Seçimi ve Türkiye’deki Tarımsal Yapıda Uygulanabilirliği*. Uzmanlık Tezi.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Ankara. 99s.
- Bayaner, A., (1995).*Konya ili buğday yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve bu işletmelerde buğday üretiminde gübre kullanımının fonksiyonel olarak araştırılması*.Doktora Tezi.Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.130s.
- Bayramoğlu, Z., Karakayacı, Z., Çelik, Y., Gündüz, O., (2014). Tarımsal İşletme Tipolojilerine Göre Risk Faktörlerinin Algılanması ve Risk Yönetim Stratejilerinin Belirlenmesi. TÜBİTAK Projesi, 113K445.

- Nazlı, C.,(2008). *Avrupa Birliği Çifilik Muhasebe Veri Ağı Sistemi ve Türkiye’de Pilot Uygulaması*.Uzmanlık Tezi.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Ankara. 98s.
- Çelik, Y.,(2012). FADN Sistemine Göre Standart Faaliyet Sonuçlarını Hesaplama Metodolojisi. *10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 5-7 Eylül 2012, Konya. s.542-550.
- Çelik, Y., Direk, M.,(2008). Konya İlinde Havuç Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinde Ekonomik Büyüklüğün Karlılık Üzerine Etkisi.*Türkiye 9. Tarım Ekonomisi Kongresi*, Şanlıurfa. s.167-174.
- Çelik, Y., (2017).*AB Çifilik Muhasebe Veri Ağı Sistemi*.İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 231s.
- Çelik, Y., Bayramoğlu, Z., Gündüz, O., Karakayacı, Z.,(2016). Konya İlinde Farklı İşletme Tiplerinin Yıllık Faaliyet Sonuçları ve Karlı İşletme Tipinin Tespiti. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 3(2): 161–171.
- Emre, M.,(2010). *Isparta İli Eğirdir İlçesinde Elma Üreten İşletmelerin AB Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sistemine Göre Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya. 110s.
- Erkoyuncu, C., (2008). *Ankara İli Beypazarı İlçesinde Organik ve Geleneksel Olarak Yapılan Domates Yetiştiriciliğinin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi*.Yüksek Lisans Tezi.Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.126s.
- Erol, A.S.,(2008).*Konya İli Çumra İlçesinde Mısır Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinin Avrupa Birliği Tarımsal Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sistemine Göre Sınıflandırılması ve İşletme Başarı Ölçütlerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi.Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya.183s.
- Kanat, Z.,(2019). *Orta Anadolu Tarım Havzasında Farklı İşletme Tiplerinin ve Bu İşletmelerde Üretilen Bitkisel Ürünlerin Rekabet Üstünlüklerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi.Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya. 142s.
- Keskin, G.,(2004). Avrupa Birliği'nde Tarımda Yapısal Değişim ve Tarımsal Muhasebe Veri Ağının (FADN) Önemi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,18(3·4):51-64.
- Keskin, G., Güner, B.,(2010). FADN Çiftlik Muhasebe Veri Ağı. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı:11, Nüsha:10, Ankara.
- Külekçi, M.,(2006). *Erzurum İli Hayvancılık İşletmelerinin AB Muhasebe Sistemine (FADN)Göre Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi; Karayazı, Tekman ve Çat*

- İlçeleri Örneği*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Erzurum. 128s.
- Kıral, T.M., Köse, N., Nazlı, C., (2006). AB FADN Sistemine Türkiye'nin Uyumu. *Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 13-15 Eylül 2006, Antalya.
- Nazlı, C. (2006). *Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) Sistemi Çerçevesinde Türkiye'de Çiftçi Kayıt Sisteminin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. 98s.
- Ovalı, S., (2009). *Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Tarım İşletmeleri Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sistemi'ne Türkiye'nin Uyumu*. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Trabzon. 182s.
- Saner, G., Engindeniz, S., Işın, Ş., Işın, F., Kılıç, M., Adanacıoğlu, H., Bektaş, Z.K., Salalı, H.E., Çınar, G., Tosun, D. Çiftçi, K., (2017). Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Menemen Araştırma Uygulama ve Üretim Çiftliğine Yönelik Kayıt Sistemi Programının Geliştirilmesi Üzerine Bir Pilot Uygulama. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 54 (4):465-473.
- Şahin, A. (2006). *Tarımsal Yapının AB Üyeliği Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 120s.
- TÜİK, (2020). Tarımsal Alan ve Hayvansal Üretim Değerleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>. (Erişim Tarihi: 1.01.2021).
- Yıldırım Korkmaz, Z., (2014). *Tokat İli Kazova Bölgesinde Meyve Yetiştiren İşletmelerin Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine (FADN) Göre Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tokat. 140s.
- Yamane, T., (1967). *Elementary Sampling Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı : Fatmatül Zehra YILDIZ
Uyruğu : T.C.
İletişim e-posta : zehrayldz4646@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Notu / Tarihi
Yüksek lisans	KSÜ /Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı	3,86 2020
Lisans	KSÜ/ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü	3,44 2017
Lise	Sevim Şirikçi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	90,75 2013

Yayınlar ve Bildiriler

1. Paksoy, M., Yıldız, F. Z., Aksu, M. 2017. Determining Socio-Economic Factors of Sumac and Wild Pistachio Products Picking in Kahramanmaraş Province of Turkey. International Congress on Medicinal and Aromatic Plants, 10.05.2017- 2.05.2017, Konya/TURKEY.
2. Paksoy, M., Yıldız, F. Z., 2020. Türkiye’de Elma Üretim ve Dış Ticaretin Trend Analizi. 4th International Congress on Agriculture, Animal Science and Rural Development, 12.06.2020-14.06.2020, Ankara/TURKEY.

Yabancı Dil

İngilizce